

laiška
lietuviams

1972 GRUODIS

KRISTAIUS IR BAŽNYČIOS GIMIMAS Leonas Zaremba, S.J.	363
KELIOS MINTYS MIGRANTO DIENOS PROGA Vysk. V. Brizgys	364
ŽVILGSNIS Į MENĄ (IX) Feliksas Jucevičius	365
KUNIGŲ IR PASAULIEČIŲ BENDRADARBIAVIMAS Vytautas Kutkus	369
EILĖRAŠČIAI Nijolė Jankutė	373
PALAIMINTASIS M. KOLBE J. Venckus, S.J.	374
VAISTININKO KLAIDA Pr. Alšėnas	375
AVINĖLIS — TEISINGO SANTYKIAVIMO SU DIEVU SIMBOLIS V. Bagdanavičius, M.J.C.	376
KONGRESAI: VIENAS, DU... IR TRYS (II) A. Saulaitis, S.J.	380
KALBA — MŪSŲ AUKA ANT SVETIMŲJŲ ALTORIAUS Ramutė Plioplytė	383
“DIDŽIŲJŲ KLAUSIMŲ” LABIRINTE (II) Dr. Gr. Valančius	385
TĖVYNĖJE Danutė Bindokienė	388
KALBA Juozas Vaišnys, S.J.	390
1972 M. “LAIŠKU LIETUVIAMS” TURINYS	394

Šis numeris iliustruotas Algimanto Kezio, S.J. nuotraukomis — žiemos tema. Viršelio nuotrauka — Algirdo Grigaičio. Viršelis ir skyrių vinjetės — Algirdo Kurausko.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

1972 Jaunimo metai, nr. 11

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Dalia Aleknienė, Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Eglė Juodvalkytė, Vytautas Kasniūnas, Algimantas Kezys, S. J., Dalia Kučėnienė, Nijolė Užubalienė.

Administracija: Petras Kleinotas, S. J. ir Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina — 50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

1972 / • GRUODIS - DECEMBER / VOLUME XXIII, NO. 11

KRISTAUS GIMTADIENIO PROGA
VISIEMS MIELIESIEMS SKAITYTOJAMS,
RĖMĖJAMS IR BENDRADARBIAMS,
KURIŲ DĖKA "LAIŠKAI LIETUVIAMS"
IŠSILAIKO, AUGA IR TOBULĖJA,
LINKIME ATGIMTI DAR GRAŽESNIAM
IR PRASMINGESNIAM GYVENIMUI.
NAUJIEJI METAI TEBŪNA VISIEMS
NAUJO GYVENIMO, NAUJOS VEIKLOS
IR NAUJŲ KELIŲ IEŠKOJIMO PRADŽIA.
PAŽVELGĘ Į PRAĖJUSIUS METUS,
PAMATYSIME, KĄ TURIME KEISTI,
KĄ TAISYTI, KURIAIS KELIAIS PASUKTI,
KAD VIS ARTĖTUME PRIE SAVO TIKSLO —
LAISVO GYVENIMO LAISVOJE TĖVYNĖJE.

"Laiškų Lietuviams" leidėjai,
redakcija ir administracija

A. Kezys, S.J.

Žiema

KRISTAUS IR BAŽNYČIOS GIMIMAS

LEONAS ZAREMBA, S.J.

Būtų neįmanoma pasaulyje atviromis akimis gyventi ir nepastebėti jame Dievo Bažnyčios. Tai yra miestas, pastatytas ant kalno, tai uždegtas žiburys, tai išsišakojęs medis prie vandens.

Kiekviena žmonijos bendruomenė turi savo pradžią, savo kūrėją, savo organizatorių. Dievo Bažnyčios pradžia, jos steigėjas yra pats Dievas-žmogus. Tai yra Jėzus Kristus.

Nėra pasaulyje kito asmens, kurs būtų taip kontroversinis. Joks kitas asmuo nesulaukė tiek biografijų, tiek gyvenimo komentarų, kaip Kristus. Prie Jėzaus Nazaretiečio artinasi nesuskaitomos minios, kurios visą savo gyvenimą, viešąjį ir oficialųjį, o taip pat ir privatųjį ar net paslėptiausiąjį, grindžia šios asmenybės mokslu ir pavyzdžiu. Nesuskaitomos minios stato savo gyvenimą ant Kristaus. Bet taip pat daugybė skersai eina prie šio asmens ir į jį atsitrenkia.

Mes nežinome tikslios Kristaus gimimo datos. Nežinome ne tik mėnesio ar dienos, bet mums nežinomi net ir jo gimimo metai. Šis nežinojimas nė kiek nesulpnina asmens istoriškumo, nesumažina nė jo vertės ar įtakos. Juk mes, lietuviai, nežinome savo valstybės įsikūrimo datos, nežinome beveik visų pirmųjų didžiųjų kunigaikščių gimimo datų ir vietų. Beveik visi istorijos tyrinėtojai sutinka, kad Kristus gimė anksčiau, negu populiariai yra priimta. Nuomonių yra labai įvairių, bet jų daugumas sukasi apie 3-7 metų skirtumą. Tad Kristaus gimimo data laikytina kokiais ketveriais ar penkeriais metais anksčiau, negu kad mes dabar skaičiuojame.

Pranašų išpranašautas, visos išrinktosios tautos lauktas, Kristus gimsta Palestinos užkampyje. Jau ir pati Palestina buvo tuometinio kultūros pasaulio užkampis. Jis atėjo nešti žmonėms ramybės ir taikos, draudė vartoti kardą, o pats, dar mažas

kūdikėlis būdamas, buvo persekiotas ir ieškotas nužudyti. Jis atėjo papildyti ir patobulinti įstatymo, bet pats dar buvo Senajam Įstatymui paklusnus: buvo paaukotas šventykloje, užsimokėjo mokesčius. Jis turėjo galios net gamtos jėgoms, bet jomis nesinaudojo savo patogumui. Gyveno kaip žmogus ir vartojo tuometines žmogiškas priemones. Dieviškoji Išmintis ir Dieviškoji Galybė pavargsta, kaip ir kiekvienas žmogus; mokosi, kaip ir kiekvienas vaikas; keliauja pėsčias, valgo, miega ir ilsisi. Džiaugiasi su besidžiaugiančiais, verkia su liūdinčiais, jautriai pergyvena kitų niekšybes.

Nepaprastas yra jo gerumas ir kitų supratimas. Pasigaili Magdalenos ir nukryžiuoto bandito, atleidžia muitininkams, nuolaidus savo mokiniam. Antra vertus, jo reikalavimai labai dideli. Į pavojų patekusius ir jo pagalbos besišaukiančius apaštalus jis pabara už menką tikėjimą. Visas savo pareigas gerai atlikusiems jis liepia save laikyti nenaudingais tarnais. "Jei kas ateina pas mane ir nelaiko neapykantoje savo tėvo, motinos, žmonos, vaikų, brolių ir seserų, dargi ir savo gyvybės, tas negali būti mano mokinys" (Luk. 14,26). Ir dar stipriau štai ką yra pasakęs: "Jei tavo dešinė akis tave piktina, išlupk ją ir mesk šalin nuo savęs; nes tau geriau, kad vienas tavo sąnarys žūtų, kaip kad visas kūnas būtų įmestas į pragarą. Ir jei tavo dešinė ranka tave piktina, nukirsk ją ir mesk šalin nuo savęs; nes tau geriau, kad vienas tavo sąnarys žūtų, kaip kad visas kūnas eitų į pragarą" (Mt. 5,29).

Kodėl taip? Tai nėra koks nors kontradikcijų konglomeratas. Kristus taip pat tokių dalykų nedarė ir nesakė, kad atkreiptų kitų dėmesį. Vienintelė išvada yra ta, kad jis buvo tikras Dievas ir tikras žmogus.

Bet ir reikalaujamas Kristus yra nuostabus. Jis nieko nereikalauja iš kitų, ko pats pirmas su kaupu nepadarė. Jeigu jis lie-

pia žmonėms mylėti vienas kitą, tai todėl, kad jis pats net gyvybę paukojo už kitus. Jeigu jis liepia mylėti Dievą, tai todėl, kad jo paties valgis ir gėrimas yra Tėvo valios vykdymas.

Kristus norėjo, kad jo darbas nesibaigtų tik su jo trumpu žemišku gyvenimu. Jis norėjo savo darbą pratęsti visiems laikams, visoms tautoms, visiems kraštams. Jis sukūrė organizaciją, kad ji stengtųsi visus žmones padaryti laimingus, kad ji nuolat rūpintųsi pagrindinio žmogaus tikslo įvykdymu.

Kiekvienas kūrėjas, kiekvienas organizatorius aiškiai nubrėžia savo kuriamosios bendruomenės tikslus, duoda jai uždavi-

nus ir nurodo priemones. Jis paskiria atitinkamus vadovus, nusako gyvenimo ir veikimo normas, net nustato sankcijas. Visa tai puikiai pramatė ir sutvarkė Bažnyčios steigėjas Kristus. Tai yra surašyta Linksmojoje Naujienoje — Evangelijoje. Bažnyčia yra tobula bendruomenė.

Kristus, subūręs savo artimųjų sekėjų grupę, ją pavadino Bažnyčia. Tačiau ir jis pats pasiliko gyventi Bažnyčioje. Bažnyčia yra Kristaus dalis, tai yra tas pats Kristus, tik kitokiu būdu dabar gyvenęs žemėje. Ji yra paties Kristaus gyvenimo pratęsimas laike ir erdvėje. Gyvendama pasaulyje. Bažnyčia pasirodo visu savo dieviškumu, bet drauge ir visu savo žmogiškumu.

KELIOS MINTYS MIGRANTO DIENOS PROGA

VYSK. V. BRIZGYS

Žmonės, žiūrį į gamtą ne savanaudiškai, o protingai, apgailestauja, matydami benykstančią kurią nors gyvių ar augalų rūšį. Jie iškovojo net valdžios įstatymus ir sumas pinigų, kad tokius gyvius ir augalus apsaugotų ir išlaikytų. Juo gausesnė ir įvairesnė kurio krašto gyvūnija ir augmenija, tuo turtingesne yra laikoma to krašto gamta.

Panašiai reikia žiūrėti ir į žmonijoje esančius įvairumus. Skirtingos išvaizdos, skirtingos psichologijos žmonės atsirado ne kokių dirbtinių ar mokslinių priemonių dėka, o natūraliais keliais. Apie tai plačiau nekalbant, visiems turėtų būti aišku, kad šie skirtumai nei žmonių įstatymais, nei žmonių susikurtomis priemonėmis nepanaikinami. Jeigu kuris nors savo smegenis džiovinęs begalvodamas, kaip visus žmones padaryti vienodos išvaizdos ir vienodos psichologijos, pagrįstai būtų galima klausiti, ar tokioje galvoje yra daug smegenų. Priimant viską, kas kiekviename žmoguje natūraliai yra bendro, vykdant Dievo įsakymą mylėti kiekvieną žmogų, kalbant apie

žmonių santykius, trumpai galima tiek pasakyti, kad artimo meilė, tarpusavė žmonių pagalba ir pagarba yra visai ne tas pat, ką bandymai paneigti rasių, spalvų, tautų ir kitokių natūralių žmonių skirtumus. Niekas nelaikytų išmintingu tokio mokslininko, kuris stengtųsi iš visos augmenijos palikti tik vieną augalų rūšį ar iš visos gyvūnijos tik vieną gyvių rūšį. Ne daugiau išminties parodytų ir tas, kuris siektų išnaikinti esančius natūralius žmonių skirtumus ir palikti visoje žemėje tik vienos spalvos ar vienos tautos žmones.

Katalikų Bažnyčia net ir tokiu atveju, jeigu kieno nors protas neižiūrėtų joje nieko dieviško, yra verta pagarbos už tai, kad savo įtaka ji visada siekė žmones ne asimiliuoti, o saugoti kiekvienos tautos praeities kultūros turtus ir remti jų pastangas išlaikyti savo tautinę tapatybę. Bažnyčia niekad nesiekė suvienodinti net savo viešosios liturgijos. Iš senovės iki dabar Katalikų Bažnyčioje yra išlikę 14 skirtingų liturgijų. Skaitydami Vatikano II konstituciją liturgijos klausimais, matome dabartinę

Bažnyčios pažiūrą į įvairių tautų savybes, psichologiją, papročius. Bažnyčia niekad nesiekė kokios nors asimiliacijos net tų žmonių, kurie išvyksta iš savo krašto pastoviai apsigyventi kuriame nors kitame krašte. Iki šiol Bažnyčios vadovybė ir jos įstatymai protegavo išėivijoje atskiras tautinių grupių parapijas, net ir tais laikais, kai vakarų Bažnyčioje buvo tik viena liturginė lotynų kalba.

Po antrojo pasaulinio karo, kurio metu komunistai ir naciai masėmis naikino kitas tautas savo tautos labui, kai tada laisvajame pasaulyje tiek maža buvo užuojautos naikinamoms tautoms ir jų pabėgėliams. Pijus XII paskelbė dokumentą, žinomą *Iš-trentosios Šeimos — Exul Familia* vardu, tremtinių ir emigrantų klausimais. Po II Vatikano susirinkimo yra įkurta Apaštalu Sosto institucija — komisija migrantų ir turistų reikalams. Popiežius Paulius VI paskelbė direktyvas, kaip tvarkytini tų žmonių dvasinio aptarnavimo reikalai. O pastaruoju metu *pirmasis advento sekmadienis yra paskelbtas pastovia migranto ir turistų diena*.

Reikia džiaugtis Amerikoje ir kitur pasireiškančia iniciatyva apsaugoti ir išlaikyti etnines kultūras. Tai Bažnyčios tradicinė ir visų kultūringų žmonių pažiūra į tautas, į jų kultūrinius lobius ir tradicijas kaip į visos žmonijos turta. Tai turėtų paskatinti kiekvieną kultūringą žmogų gerbti ir vertinti visas tautas, visų tautų kultūras, bet ypač savo tautą, jos dvasines ir kultūrinis tradicijas. Tai visus paskatintų aktyviau prisidėti prie visos žmonijos kultūrinio praturtinimo.

Vadinamąją migranto ir turistų dieną kiekvienas turėtų atnaujinti savo tautinį susipratimą, prisimindami, kad ne pripuolamai, o Dievui žinant ir norint, esame savo garbingos senos tautos nariai. Tikėjimas, kad ir mūsų tauta turi savo vietą ir vertę Dievo apvaizdos planuose, tepaskatina mus vertinti tai, kuo esame gimę, nesiliaujančiai siekti savo tautai laisvės ir visų jos teisių savoje tėvynėje. Reikia tikėti, kad praeityje daug pakėlusi mūsų tauta yra ir dabar Dievo apvaizdos parinkta įspėti pasaulį

prieš melu peršamą bedieviškąjį komunizmą, kuris beatodairiškai naikina individo vertę, tautas ir jų kultūras. Migranto dieną Bažnyčia primena, kad žmogus, išvykęs iš savo tėvynės, nepraranda nei savo tautinės tapatybės, nei savo teisių. Taip pat jis nepraranda nė pareigų ne tik savo sielai, bet ir savo tautai. Turime savas tautines šventes, bet šia migranto diena ir Katalikų Bažnyčia mums primena mūsų pareigą ne tik savęs neprarasti, bet ir gelbėti savo tautą jos dabartiniame kryžiaus kelyje.

ŽVILGSNIS Į MENĄ

FELIKSAS JUCEVIČIUS

IX. MOKSLAS, MENAS IR ESTETIKA

Žvelgiame į daiktus iš įvairių taškų. Taip pat ir į meną. Jau kreipėme savo žvilgsnį iš metafizinio ir religinio taško, o gal, tiksliau sakant, ieškojome ryšių su metafizika ir religija. Ši kartą noriu panagrinėti meną mokslo ir estetikos bendrijoje. Juk ne paslaptis, kad mes dažnai sumaišome meną su estetika, o ją su mokslu. Kad per daug nesukomplikuočiau klausimo, tai imsiu kalbą kaip bendrąjį denominatorių. Savo pirminė ir bendriausia prasme kalba yra arbitrariška sistema simbolių, kuriais mes, kaip socialinės būtybės, išsireikiame ir santykiujame su kitais. Mes išsakome kalba savo išgyvenimus ir pažinimą ir perteikiame visa tai kitiems. Su kokia išgyvenimo bei pažinimo forma besusidurtume, visuomet susiduriame taip pat su kalba, t.y. su tam tikra simbolių sistema.

Daugiaamžė filosofinė tradicija prisimena laiks nuo laiko simbolių klausimą, kaip jį perteikia Platonas savo veikaluose "Kratyle" ir "Gorgias". Mūsų laikais šis klausimas stovi žmogiškųjų svarstymų centre. Dar taip neseniai žmogus manė išmintį suradęs substancijų dialektikoje, o dabar jo pagrindinis rūpestis yra kalba, t.y. simboliai. Kai iš arčiau susipažįstame su mūsų civilizacijos funkcionavimu, tai pastebime, kad sim-

bolis yra neužginčijamas kultūrinis faktas. Būtis tampa simboliu, o simbolis — būtimi. Gal taip buvo visais laikais, bet mes esame pirmieji, kurie žaidžiame simboliiais sąmoningai, t.y. mes jais žaidžiame, ir mes žinome, kad žaidžiame.

Tačiau nesileisiu į nuodugnesnę simbolių analizę, o tik pasitenkinsiu bendru kalbos klausimu, kuris bus dvejopas: *kas kalba* ir apie *ką kalbama* moksle, mene ir estetikoje. Naudodamas įprastinį filosofinį žodyną, sakysiu, kad pirmasis klausimas yra subjekto klausimas, o antrasis — objekto klausimas. Tai darydamas, žinau, kad labai suprastinsiu dalyką, bet nematau, jog nusikalsiu aiškumui. Juk aiškumas visad reikalauja paprastumo.

Kai įžengiame į mokslo pasaulį, tai tuojau susiduriame su mokslininkais. Jie yra kalbėtojai, t. y. mokslinės kalbos autoriai. Bet kas yra mokslininkas? Į šį klausimą galime duoti atsakymą, kai žinome, apie ką jis kalba. Mokslo pasaulyje kalbantysis paaiškėja iš kalbamojo dalyko. Kitaip sakant, šičia subjekto klausimas yra neatsiejamas nuo objekto klausimo. O kas yra mokslinės kalbos objektas? Nėra taip lengva pasakyti. Imkime matematiką. Apie ką jis kalba? Klausantis matematikos teoretiką, kaip Bertrand Russell ar Alfred N. Whitehead, gauni įspūdį, kad jis nežino apie ką kalba. Ir vis dėlto jie mums įtaigoja, kad matematinė kalba yra pati tiksliausia ir aiškiausia kalba. Kituose moksluose galima daugiau ar mažiau žinoti, apie ką ten kalbama: fizikoje apie medžiagą, biologijoje apie gyvybę, psichologijoje apie dvasinį stovį. Žinoma, kai panagrinėjame nuodugniau, kas ta medžiaga, kas ta gyvybė ir kas ta dvasia, tai dalykai nebėra jau taip visai aiškūs. Fizikos "medžiaga" susiveda į labai komplikotas lygtis, ir ji nebeatrodo taip "medžiagiška", kaip mes esame linkę manyti. Biologas iš viso vengia "gyvybės" sąvokos ir operuoja paprastai tam tikromis cheminėmis schemomis. Dar neaiškesnė yra dvasios sąvoka, ir beveik kiekvienas psichologas ją savaip supranta. Bet nežiūrint minėtų dalykų neaiškumo, mokslai kalba apie kaž-

kokį dalyką, kurį mes galime su pagrindu vadinti objektu. Niekas kitas, o tik objektas apsprendžia mokslinę kalbą. Kai girdime kalbant apie atomą, tai žinome, kad turime reikalo su fizika. Diskusijos apie ląsteles nuveda mus į biologiją. Mokslinė kalba visai nepriklauso nuo subjekto. Atomo struktūra bei ląstelių funkcionavimas gali būti aiškinami bet kurio mokslininko, ir tai visais laikais. Bet pats mokslininkas priklauso nuo mokslinės kalbos. Nusakyti atomą ar ląstelę reiškia mokslininkui pereiti "kalbos lieptą". Jis gali turėti gana tobulą atomo ar ląstelės pažinimą, bet be kalbos jis dar nebus mokslininkas. Ar ta jo kalba bus išreikšta lotyniškais raidėmis ar arabiškais skaičiais, ji yra pagrindinė priemonė mokslininkui veikti mokslininkais. Tik kalba mokslininkas susiriša su kitais mokslininkais. Kai jis kalba apie atomą, tai jo kalba yra tas tarpininkas, kuris sujungia jį su kitais mokslininkais. Mokslo pasaulyje kalba yra subjektų unijos principas.

Mokslinė kalba turi dar tą ypatybę, kad ji yra atvira sinonimams. Jos vienas žodis gali būti pakeistas kitu, ir dalyko prasmė nuo to nė kiek nenukenčia, nes mokslinių terminų klausimas yra iš tikrųjų susitarimo reikalas. Ar fizikas kalba apie žemės traukos jėgą ar gravitaciją, mes žinome, kad jis kalba apie vieną ir tą patį dalyką. Mene vieno simbolio pakeitimas kitu reiškia paprastai ir dalyko pakeitimą. Paveiksle vieną liniją galima pakeisti kita, ir eilėraštyje vieną žodį kitu, bet tokiu atveju paprastai jau turime reikalo su kitu paveikslu ir kitu eilėraščiu.

2

Kaip su menu? Kas kalba mene, ir apie ką ten kalbama? Ar prisilaikydami įprastinės terminologijos — kas yra subjektas ir kas objektas? Pradėkime nuo pastarojo. Atrodo, kad menininkas kalba apie viską. Romanistas aprašo jūrą ir žvejį, poetas dainuoja apie aušrą ir tolius, dailininkas taip pat piešia viską. Jei menininkas kalba apie viską, tai atrodo, kad klausimas, apie ką jis kalba, nėra taip svarbus. Ne tik šis klausimas yra nesvarbus, bet ir beprasmis, nes

klausti, apie ką menininkas kalba, reiškia prileisti, kad mene yra objektų, apie kuriuos būtų kalbama. Bet šitokia prielaida prieštarauja menui. Ne meno tikslas informuoti apie pasaulį ar suteikti žinių apie tą ar aną objektą. Meno kūrinys nėra objektyvinio pasaulio iliustracija ar nusakymas. Jis yra meno pasaulis, t.y. savitas pasaulis. Štai kodėl meninė kalba nėra žinojimo reikalas, o vizijos kokybė. Kai dailininkas piešia, tai nereiškia, jog jis informuoja apie tikrovės pasaulį. Nei galime sakyti, kad jis kalba apie savo pasaulį, lyg kad šis pasaulis būtų skirtingas nuo meno kūrinio pasaulio. Menininko tikslas nėra atvaizduoti, o vaizduoti pasaulį. Nežinau, ar visiems bus aiškus šis skirtumas. Atvaizduoti reiškia daugiau ar mažiau nukopijuoti ar imituoti pasaulį, ir šiuo atveju meno kūrinys būtų lyg gamtos kopija ar imitacija. Mes jau žinome, kad imitacijos teorija buvo madoje per daugelį šimtmečių. Pradedant "menas menui" šalininkais, modernieji estetai nenori nieko žinoti apie imitaciją mene. Jiems menininkas nekalba apie nieką kitą, kaip tik apie tai, kas kalbama paveiksle. Cezanno "Natiurmortas su pintinėle vaisių", kurį matome Louvro muziejuje, tebūna mums iliustracija. Kai dailininkas tai piešė, galimas dalykas, kad jo ateljė buvo ir pintinėle su vaisiais, ir ašotis, ir staltiesė, ir stalas, ir kiti daiktai, kuriuos matome paveiksle. Bet nemanykime, jog jis norėjo visa tai nukopijuoti, ką jis matė. Jo pagrindinis uždavinys buvo piešti natiurmortą, ir nieko daugiau. Jis norėjo, kad į mus prabiltų jo pieštieji objektai, o ne jo ateljė esantieji daiktai, ar jis pats per nupieštus objektus. Menininko tikslas yra leisti pačiam paveikslui prabilti į mus. O tai reiškia, kad mene kalba ne menininkas, o pats paveikslas. Jei meno kūrinys mums nieko nesako, t.y. neprabyla į mus, tai gali būti, kad kas nors yra netvarkoje ar su pačiu paveikslu, ar su mumis, ar menininkas nesugebėjo nupiešti paveikslo meniškai, ar mes nepajėgiame suprasti meno kūrinio.

Todėl du kalbos klausimai, objekto ir subjekto, su kuriais mes susiduriame moks-

lo plotmėje, mene susilieja į vieną klausimą. Meno kūrinys yra kartu objektas ir subjektas — jis pats kalba, ir kalba apie nieką kitą, o tik apie save. Tai galime dar kitaip pasakyti — menininkas kalba savo kalba. Štai kodėl, kai mes lankome galeriją, mums neturi būti svarbu, kas piešė šį ar aną paveikslą. Mums turi būti daug svarbiau pats paveikslas, o ne jo autorius. Kai mes susidomime dailininku bei jo biografija, tai iš tikrųjų mes susidomime ne menu, o meno istorija. Meno kūrinio vertė priklauso ne nuo to, kas jį piešė, bet kaip jis yra nupieštas. Juk ne dailininkas, o jo kūrinys į mus kalba.

Ar bereikia sakyti, kad meno pasaulis yra savitas pasaulis. Jis nėra visų pasaulis. Jis yra meniškai praregėjusių mirtingųjų pasaulis. Kiekvienas praregėjimas yra palaiptiškas. Meninis taip pat. Pradžioje praregime, kad meno kūrinio vieta nėra įprastinis laiko ir erdvės pasaulis, o muziejus ir istorija. Istorija yra menui laikas, o muziejus — erdvė. Istorija ir muziejus išplėšia meno kūrinį iš laiko ir erdvės varžtų. Paskui meninis praregėjimas reiškia supratimą, kad mes turime daryti tam tikrą "šuo-ly" nuo tikrovės objekto prie meno objekto, t.y. kasdienybės viziją reikia pakeisti meno vizija. Kaip meno, taip ir estetikos paslaptis slypi naujame matymo būde. Tai gerai suprato "Les Voix du silence" autorius: "Matyti reiškia mums įsivaizduoti meno kūrinio formoje" (31). Ir toliau jis priduria: "Jei skirtumas tarp menininko vizijos ir nemenininko vizijos nėra intensyvumo, o prigimties, tai dėl to, kad antroji yra tvarkoma veiksmas, kai tuo tarpu menininkui, net ir menkiausiam, paveikslas yra pasaulis. Menininkas yra ne būtinai jautresnis už mėgėją, ir tikrai mažiau už mergaitę, bet jis yra jautres kitai... Kaip muzikas mėgsta melodijas, o ne lakštingalas, poetas eiles, o ne saulėlydį, dailininkas nėra žmogus, kuris mėgsta figūras ir peisažus, o pirmiausia žmogus, kuris mėgsta paveikslius" (32).

Kai mes susiduriame su meno kūriniais ir jų kalba, tai kartu susiduriame ir su klausimu, kaip kalbama, t.y. su metodo klausimu,

mu. Richard Höningwald teisingai pastebi, kad "meno" ir "metodo" sąvokos pradžioje buvo beveik tolygios (33). Metodas mene reiškia daug dalykų — ir techniką, ir kompoziciją, ir spalvą, ir liniją. Metodo klausimas mene — tai kalbėti meniškai. Menininko kalba yra meno kalba. Jojo kalba yra kartu tikslas ir priemonė, metodas ir pats kūrinys. Kalbėti meniškai reiškia meniškai kurti. Meno metodo paslaptis yra pagauti kūrinio esmę.

3

Jei mokslas kalba apie objektyvinį pasaulį, jei menas kalba apie savo pasaulį, tai estetika kalba apie meno pasaulį — meno kalbą. Kalbėdamas apie pasaulį, mokslininkas apsprendžia savo objektą. Kai estetas kalba apie meno pasaulį, tai jis nesprendžia objekto, nes tas objektas yra jau menininko apspręstas. Šičia ir glūdi esminis skirtumas tarp mokslinės kalbos ir estetiškos kalbos. Mokslo kalba yra pažinimo kalba. Ji transformuoja pasaulio tikrovę pagal savo principus. Estetinė kalba yra kontempliatyvinė kalba, ji nesiekia pakeisti pasaulio, o tik nori juo grožėtis.

Čia mes susiduriame su klausimu, kuris estetikoje yra nuolatos diskutuojamas — ar meno kūrinio vertė bei grožis priklauso išimtinai nuo paties kūrinio? Objektyviosios estetikos šalininkai atsako — taip. Meno kūrinys yra toks, koks yra, ir estetinė kalba ima tokį, koks yra. Aišku, subjektyviosios estetikos šalininkai yra kitos nuomonės. Jiems meno kūrinio vertė egzistuoja mummyse, dėl mūsų ir mūsų dėka. Ne tiek jų meninio buvimo būdas be mūsų, kiek mūsų žvelgimo būdas į juos padaro juos vertingus ar nevertingus, gražius ar negražius meno kūrinius. Todėl estetika būtų savos rūšies psichologija.

Aišku, priešybė tarp kūrinio ir esteto, tarp kalbančio subjekto ir kalbamojo objekto nėra tikroji estetikos problema. Estetikos kalbą apsprendžia ne priešybė tarp tų dviejų dalykų, o jų sąveika. Mes negalėtume grožėtis saulėlydžiu, jei jo nebūtų, nė estetas negalėtų grožėtis meno kūrinium, jei to kūrinio nebūtų. Bet kartu reikia sutikti,

kad visi mato saulėlydžius, bet ne visi jais grožisi, ir yra meno kūrinių, bet vieni žavisi jais, kiti ne. Taip pat žinome, kad kai kurie kūriniai, kuriuos mes laikome šedevrais, kadaise niekieno nebuvo pastebėti. Tik prisiminkime Botticellio, El Greco, Goyos ir impresionistų likimą. O kiti meno kūriniai, kurie buvo laikomi kadaise šedevrais, šandien yra jau užmiršti.

Todėl estetinė kalba yra tokia kalba, kuri ne save apsprendžia kaip objektą, kaip tai yra su menine kalba, o kalba, kuri kartu yra apspręsta objekto, t.y. meno kūrinio ir subjekto, t.y. esteto. Jau žinome, kad mokslinė kalba yra subjektų vienybės principas, ir nieko bendro neturi su jų individualybe. Tačiau negalėtume sakyti, kad estetinė kalba sujungia subjektus. Estetas labiau sujungia meno kūrinys, negu jų kalba. Meno kūrinys yra estetų sujungimo principas. Be to, estetika turi daug ryšio su estetų individualybe. Štai kodėl pereito šimtmečio impresionistinė kritika, Beaudelaire "poetinė" estetika, Malraux samprotavimai yra ne tik meno kritika, o kartu estetikos meniški kūriniai. Tai yra ne tik liudijimas apie meno kūrinį, bet ir apie patį esteta. Estetinė kalba nusako ne tik meno kūrinį, o kartu išduoda ir patį esteta. Finališkumo prasme, esteto žodis yra nukreiptas į menininko žodį. Bet vieno ir kito žodis nėra tas pats žodis. Tai yra žodis apie žodį. Estetas naudoja kalbą, kuri nėra nei mokslinė kalba, nei meninė kalba. Ji yra esteto kalba. Esteto kalbos egzistenciją apsprendžia pati estetika. O jei estetika egzistuoja, tai turi egzistuoti ir estetinė kalba. Bet estetinė kalba neegzistuoja sau. Ji egzistuoja dėl kito. Ji yra tam, kad mes atrastume kitą kalbą, kuri mus nuveda iš nūdienio pasaulio į daug turtingesnę, gilesnę, vaiskesnę pasaulį, t.y. egzistenciją to pasaulio, kurį mes vadiname meno pasauliu.

(31) Andre Malraux, *Les Voix du silence*, La Galerie de la Pleiade, 1951, p. 272.

(32) ten pat, p. 276.

(33) Žiūr. *Wissenschaft und Kunst*, W. Kohlhamer Verlag, Stuttgart, 1961, p. 74.

KUNIGŲ IR PASAULIEČIŲ BENDRADARBIAVIMAS PARAPIJOSE

(Šių metų Kunigų Vienybės seime skaitytos paskaitos santrauka)

VYTAUTAS KUTKUS

Paskutiniuoju metu mes labai daug kalbame ir rašome apie bendradarbiavimą, ypač apie tariamąjį kultūrinį bendradarbiavimą, kurį mums taip įkyriai perša pavergtosios Lietuvos engėjai. Šis klausimas mus taip suskaldė, kad viena lietuvių dalis kovoja su iš Lietuvos siunčiamais broliais lietuviais, užuot kovoję su klastingu priešu, o kita dalis visiškai neįstengia matyti jokių pavojų iš to bendradarbiavimo.

Tikiu, kad lietuvių kunigų ir pasauliečių bendradarbiavimas nesukels tokio erzelio, nors ir čia ne visada pasauliečiai su dvasiškiais koja kojoni žengia. Kai buvo organizuojama koplyčių statyba Vašingtone ir Vatikane, tai daugelis lietuvių, užuot padėję, kaišiojo baslius tarp ratų, o kai Čikagos pasauliečiai kovojo už šv. Kazimiero kapinių lietuviškumą, tai kai kurie dvasiškiai, užuot įsijungę į tą kovą, viešai laikraščiuose ją smerkė.

Po II Vatikano susirinkimo kunigų ir pasauliečių bendradarbiavimui durys buvo plačiai pravertos. Jo nutarimuose sakoma, kad nors klebonas yra dvasinis tėvas, bet jis nėra šeimininkas ar mažų vaikų saugotojas. Parapiečiai dalyvauja, parapijos reikalus tvarkant. Bendruomenės akimis žiūrint, klebonas yra savo parapiečių partneris ir jiems yra atsakingas, kaip ir jie atsakingi jam, už parapijos gyvavimą. Tai nežemina klebono autoriteto ir atsakomybės. Tam tikri darbai pagal bažnytinio autoriteto įsakymus yra paskirti klebonui, ir tik jis vienas gali juos vykdyti. Tačiau dabar prašoma, kad jis naudotų savo autoritetą bendradarbiavimo kryptimi, pakviestas parapiečius drauge su juo imtis atsakomybės už daugelį įvairių sričių: religines, auklėjimo, finansų, administravimo.

Yra teisinga teorija, sakanti, kad žmogaus noras atlikti vieną ar kitą darbą glau-

džiai rišasi su tuo, kiek jis dalyvavo, tą darbą planuojant. Todėl po 1969 m. Detroito arkivyskupijoje pasibaigusio sinodo, apie kurį dar vėliau užsiminsime, visose parapijose buvo išrinktos parapijos tarybos. Jos yra tartum priemonė, per kurią žmonės yra tiesiogiai įjungiami į planavimo, sumanymų, įvertinimo, kritikavimo, priėmimo ar atmetimo darbus ir tų darbų vykdymą. Parapijos taryba yra sprendžias organas visuose reikaluose (dvasiniuose, auklėjimo ir piniginiuose), išskyrus tuos reikalus, kurie pagal Bažnyčios įstatymus yra specialiai apribojami.

Klebonas tarybos nutarimus tvirtina. Jeigu jis jaučia, kad kokio nors nutarimo negali tvirtinti, parapijos taryba turi būti prašoma klausimą iš naujo persvarstyti ir atsižvelgti į priežastis, dėl kurių klebonas nutarimo nepatvirtino. Jei du trečdaliai tarybos narių nesutinka su klebono motyvais, nutarimas perduodamas svarstyti vikariatui.

Parapijos tarybos yra labai naudingos, nes jose pasauliečiai ir kunigai gali labai nuoširdžiai ir veiksmingai bendradarbiauti ir nuo kunigo pečių nuima daug piniginių ir administracinių rūpesčių. Kunigams lieka daugiau laiko ir energijos pastoraciniams darbams. Kalbėdamas apie parapijos tarybas, prieš akis turiu tik Detroito arkivyskupiją, nes su kitų vyskupijų tarybomis nesu gerai susipažinęs. Dabar trumpai paaiškinsiu, kaip parapijos tarybos yra sudaromos.

Pirmiausia sudaromas organizacinis komitetas, į kurį įeina kunigai, vienuoliai ir pasauliečiai. Stengiamasi, kad pasauliečiams atstovautų jauni ir seni, vedusieji ir nevedusieji, vyrai ir moterys, ir kaip galima įvairesnių profesijų asmenys. Į organizacinį komitetą gali įeiti ir parapijų organizacijų atstovai, tačiau jie to komiteto netu-

rėtų kontroliuoti, nes visų organizacijų narių skaičius paprastai sudaro tik mažą procentą parapijos narių skaičiaus. Organizacinis komitetas nustato tarybos pirminius tikslus ir uždavinius, rūpinasi propaganda, sudaro rinkimų taisykles, nustato rinkimų datą ir sudaro trumpus parapijos tarybos veiklos nuostatus. Pagaliau organizacinis komitetas sudaro nominacijų komisiją, kuri numato kandidatus į parapijos tarybą, gaudama iš jų sutikimą. Kandidatų turėtų būti bent du kartus daugiau negu renkamųjų.

Jei norima, kad parapijos taryba būtų veikli, jos narių skaičius turėtų būti ne mažesnis kaip 7 ir ne didesnis kaip 30. Be rinkimų tarybos narių į ją automatiškai įeina klebonas, vikarai, bent vienas vienuolių atstovas, jeigu jų yra prie parapijos, liturginės, auklėjimo, socialinės administracinės bei kitų komisijų pirmininkai. Kiekvienoje parapijoje turėtų būti ne mažiau kaip keturios tokios komisijos.

Ypač nuo dviejų sąlygų priklauso sėkmingas parapijos tarybos įsteigimas:

1. Klebonas turi aktyviai remti tarybos steigimą.

2. Parapijoje turi būti pakankamas skaičius suprantančių ir pasiryžusių vyrų bei moterų, kurie darbuotųsi tokiai parapijos tarybai įsteigti.

Detroito arkivyskupijoje yra 325 parapijos, turinčios apie pusantro milijono katalikų. Sinodo metu visų parapijų diskusinėse grupėse buvo pasiūlyta apie 60.000 įvairiausių sumanymų, kurių net 893 buvo parapijų tarybų reikalai. 304.849 asmenys arba 71.2% balsavo už tarybų reikalingumą, ir tik 123.399 asmenys arba 28.8% – prieš. Detroito šv. Antano lietuvių parapijoje už tarybą balsavo 75.8%, prieš – 24.2%.

Gairės tų tarybų sudarymui yra gana plačios. Kiekviena parapija gali jas pritaikinti savo specialioms reikalavimams. Kaip matėme iš balsavimo duomenų, tarybos turi didelį parapiečių pritarimą, tačiau jas steigiant reikia žinoti, kad jei į tarybą nebus įtrauktas didesnis pasauliečių skaičius parapijos reikalams tvarkyti, tai tokia taryba neturės pasisekimo. Taip pat jei pa-

parapijos taryba bus tik kleboną kontroliuojantis organas, parapijai tai neišeis į naudą, nes tik laisvė ir pasitikėjimas išugdo artimesnį kunigų ir pasauliečių bendradarbiavimą.

Parapijos taryba neturėtų tapti tąsa pasenusių ir nereikšmingų parapijos organizacijų, tačiau ji taip pat neturėtų išstumti visas tas draugijas, kurios daugelį metų palaikė parapijas. Turėtų būti pasirinktas vidurio kelias, įvertinant buvusias organizacijas, ir visa, kas buvo vertinga seniau, derinti su naujomis idėjomis. Nors yra labai svarbu, kad kunigai dirbtų tik ganytojišką darbą, bet vis tiek parapijos taryba dar greitai negalės jų pakeisti daugelyje įvairių darbų. Ilgainiui kai kurios jų pareigos galės būti pakeistos ir paskirstytos tarp komiteto narių, bet vis tiek kunigai pasiliks centriniai asmenys parapijos bendruomenėje, nežiūrint kaip stipri būtų parapijos taryba.

Parapijų tarybų reikšmę mes, detroitiečiai, labai stipriai juntame visose trijose Detroito lietuvių parapijose. Jos šiandien mums yra savos ir artimos. Seniau mes kovojome už lietuvių kalbą mišiose ir kitose pamaldose. Tam reikalui buvome sudarę ir komitetą, todėl šv. Antano parapija Detroito buvo pirmoji Amerikoje, o gal ir visame laisvajame pasaulyje, kur jau 1966 m. rugpiūčio mėn. 16 d. pirmą kartą mišios buvo laikomos lietuviškai. Šiandien mums rūpesčių dėl lietuvių kalbos jau nėra. Turime tiek lietuviškų mišių ir pamaldų, kiek tik norime. Pirmoji komunija, vedybos ir krikštai atliekami lietuvių kalba visiems, kas tik to pageidauja. Čia vyksta savotiškos lenktynės tarp visų trijų lietuviškų parapijų, nes kiekviena jų nori būti lietuviškesnė už kitą.

Šv. Antano parapijos bažnyčioje visi dalyviai mišių metu ne tik lietuviškai garsiai meldžiasi, bet ir gieda naujausias giesmes. Tikinčiųjų maldose visada meldžiamės už pavergtą Lietuvą, daug daugiau negu Putnamo seselių išspausdintuose tekstuose. Parapijos klebonas dabar jau yra naujasis ateivis kun. K. Simaitis. Dėl lietuvių kalbos

savo bažnyčioje jis į jokių kompromisus neina net su vyskupu. Paminėsiu vieną konkretų pavyzdį. Kai buvo iškilmingai įvesdinama mūsų parapijos taryba, mišiose dalyvavo ir vysk. T. Gumbelton. Jis pranešė klebonui, kad pats laikysias pamaldas (žinoma, angliškai) ir įvesdins parapijos tarybą. Tačiau klebonas vyskupui mandagiai atsakė, kad mišios turės būti laikomos lietuviškai, todėl jis pats jas laikys, o vyskupas sėdės išklimingame soste. Vyskupas, nors ir nenoromis, sutiko. Buvo pilna bažnyčia žmonių. Visi aktyviai dalyvavo mišiose ir lietuviškai giedojo. Vyskupui tai sudarė labai gerą vieningos didelės šeimos įspūdį.

Šv. Petro parapija turi puikų chorą, vadovaujamą energingo muziko Stasio Sližio. Parapijos klebonas yra taip pat naujasis ateivis V. Kriščiūnevičius. Jis ruošia įvairius tautinių švenčių minėjimus, pastatė lietuvišką kryžių šventoriuje ir atgaivino lietuviškų atlaidų tradicijas, kasmet per šv. Petro šventę sukviestas į savo bažnyčią lietuvius iš visų Detroito kampų.

Ypač ryškus parapijos tarybos vaidmuo yra Dievo Apvaizdos parapijoje. Ši parapija jau buvo beveik visai išstūmusi lietuvių kalbą iš savo pastogės. Vedant naują greitkelį per Detroitą, bažnyčia buvo nugriauta. Saujelė lietuvių ryžtasi kovoti, kad ir naujoje vietoje statoma bažnyčia būtų su tautinės parapijos teisėmis, nors vyskupija ir čia gimęs bei augęs klebonas nori rajoninės parapijos. Įtampa didelė, bet vis dėlto palaipsniui kova laimima. Gaunamas naujas vikaras kun. A. Babonas, kuris pradeda laikyti mišias lietuviškai. Į šią parapiją įsijungia daug naujų jaunų lietuviškų šeimų. Parapijos taryba nepalūžta. Pats vyskupas Gumbelton atvyksta į parapijos narių susirinkimą, kuriame, išgirdęs ypač jaunų žmonių nuomonę, įsitikina, kad lietuviai savo tautinės parapijos teisių neatsisakys. Nors visa ši kova užtrunka apie penkerius metus, bet šiandien klebonija pastatyta ir jau liejami pamatai ne tik naujai Dievo Apvaizdos bažnyčiai, bet ir lietuvių kultūriniam centrui.

Iki šiol sąmoningai daugiausia kalbėjau apie parapijų tarybas, nes per jas kunigai, vienuoliai ir pasauliečiai turi daugiausia progų bendradarbiauti ir pasijusti vienos didelės šeimos nariais. Gal kitas II Vatikano susirinkimo nutarimas, įvedęs gimtąsias kalbas į mišias ir kitas pamaldas, mums, lietuviams, yra dar svarbesnis. Po šio nutarimo mūsų parapijose lietuviškumas turėtų vis stiprėti. Kai seniau klebonai, pataikaudami aplinkiniams gyventojams, lietuvių kalbą pamažu iš savo bažnyčių stūmė, tai dabar lietuvių kalba pamažu stumia kitataučius iš lietuviškų bažnyčių. Kai toje pačioje šv. Antano parapijoje pirmiau vis labiau ir labiau įsigalėdavo aplink gyvenantieji meksikiečiai, tai šiandien jie vis rečiau ir rečiau į šią bažnyčią ateina, nes čia liko tik vienerios angliškos mišios, o pataikę į lietuviškąsias, jie nieko nesupranta.

Bet kur buvo mūsų ankstyvesnė logika? Juk angliškai kalbančiųjų parapijų yra labai daug, ir kiekvienas noris angliško pamaldų turėjo didžiausią pasirinkimą, tačiau tik dvi ar trys bažnyčios visame Detroito buvo su lietuviškomis pamaldomis. Lietuviškoms parapijoms priklausą žmonės yra išsiblaškę visuose miesto pakraščiuose, ir jeigu jie važiavo į pamaldas 15 ar 20 mylių, tai norėjo ko nors skirtingo, ko nors lietuviško, o kai to nerado, ėjo į artimiausią anglišką bažnyčią, kur buvo visai tokios pat angliškos pamaldos, kaip ir lietuvių bažnyčioje. Juk garbingi senosios kartos lietuviai su didžiausiu pasiaukojimu tas bažnyčias tik tam ir statė, kad galėtų bent lietuvišką evangeliją ar pamokslą išgirsti, lietuviškai išpažinties priėti, po sunkių šešių darbo dienų savo brolių lietuvių susitikti ir su juo pasikalbėti. Mes girdėjome klebonus šaukiant, kad lietuviai nesilanko į lietuviškas bažnyčias, bet taip pat girdėjome nusiskundimų, kad lietuvis lietuviškoje bažnyčioje yra tik svečias ir čia nieko daugiau neranda, kaip šalia jo esančioje angliškoje bažnyčioje. Lazda turi du galus. Reikia pastangų iš abiejų pusių. Lietuviškos bažnyčios turi išlikti lietuviškos, jos turi pa-

traukti lietuvių savo lietuviškumu, o visų lietuvių katalikų pareiga yra savo lietuviškas bažnyčias lankyti ir išlaikyti.

Nors prie lietuviškų parapijų turėti savas parapines mokyklas gali būti labai naudinga, bet reikėtų gerai pagalvoti, ar verta tokias mokyklas turėti prie tų parapijų, kur parapiečiai gyvena labai išsisklaidę po visą miestą. Juk retas toliau gyvenęs parapietis galės kasdien vežioti vaikus į mokyklą. Praktika rodo, kad tokiose mokyklose mokosi labai mažas skaičius lietuviukų, o mokyklos išlaikymas yra didelė našta parapijai, ypač kai trūksta seselių mokytojų ir reikia samdyti pasauliečius.

Lietuvių kalbos ir aplamai tautinių parapijų klausimai buvo iškelti ir Detroito sinode. Bus įdomu pažvelgti į tuos klausimus ir į balsavimo duomenis.

1. Arkidiecezijos ribose gyveną įvairių tautybių kunigai egzilai turi būti traktuojami lygiai su vietiniais kunigais, kaip socialinių, taip ir pastoracinių pareigų atžvilgiu. Balsavo už 89.3%, prieš – 10.7%.

2. Maldos už savo kraštą turėtų būti įjungtos į mišių tikinčiųjų maldas visose tautinėse parapijose. Balsavo už 84.6%, prieš – 15.4%.

3. Gerbti Dievo duotas atskiras kalbas, atliekant visas liturgines pamaldas ir sakramentinius patarnavimus tautinių parapijų kalba. Už – 83%, prieš – 17%.

4. Kurios pamaldos turi būti laikomos tautine kalba tautinėse parapijose, nusprendžia parapiečiai balsavimo būdu. Už – 76.9%, prieš – 23.1%.

5. Tautinėse parapijose turėtų būti tą kalbą mokąs vargonininkas. Už – 84.4%, prieš – 15.6%.

6. Detroito ir kitų JAV diecezijų vyskui turėtų rodyti kuo daugiau pastangų ne tautinių parapijų naikinimui, bet kuo efektingesniai tų parapijų įjungimui į bendrą Bažnyčios atsinaujinimo darbą. Už – 82.5%, prieš – 17.5%.

7. Arkidiecezija turi paskirti savo kanceliarijoje vieną referentą tautinių parapijų reikalams. Už – 82.6%, prieš – 17.4%.

8. Amerikos vyskupų konferencijoje vienas vyskupas turėtų pasiimti tautinių parapijų koordinatoriaus pareigas. Už – 80.5%, prieš – 19.5%.

9. Arkidiecezija turi aprūpinti tautines parapijas kunigais, ne tik mokančiais gerai tos tautybės žmonių kalbą, bet ir gerai suprantančiais tų žmonių dvasią bei reikalavimus. Už – 83.8%, prieš – 16.2%.

10. Lietuviai katalikai Amerikoje turėtų turėti savo tautinę vyskupiją, kuriai priklausytų visos lietuvių parapijos Amerikoje. Už – 80.2%, prieš – 19.8%.

Tai tik dešimt charakteringiausių šv. Antano parapijos pasiūlymų. Iš balsavimo duomenų matome, kad čia ne vieno kito asmens nuomonė, nes už juos pasisakė daugiau kaip 80% parapiečių. Reikia priminti, kad parapijoje yra ir nelietuvių, todėl tas procentas dar padidėtų, jeigu būtų balsavę tik lietuviai. Daugelis sinodo narių pirmą kartą išgirdo apie tautinių parapijų rūpesčius, o dar didesnis jų skaičius nieko nežinojo apie Lietuvą ir lietuvius.

Taigi yra daug klausimų, kuriuos turėtų spręsti bendradarbiaudami kunigai, vienuoliai ir pasauliečiai. Drauge dirbant, parapinis gyvenimas taptų gyvesnis. Tačiau savo parapijų ribose mes neturėtume užsidaryti. Kai mes matome savo brolių Simą Kudirką veržiantis iš komunistų nelaisvės, kai Kalantas ir kiti lietuviai net susidegina, kad atkreiptų viešosios pasaulio opinijos dėmesį į tautinės ir religinės laisvės varžymą pavergtoje Lietuvoje, kai net 17.000 lietuvių nebijojo pasirašyti Jungtinių Tautų prezidentui prašymo, nors gerai žinojo, kad vėliau už tai bus persekiojami ir baudžiami, tai negalime tylėti ir mes, būdami laisvėje.

Pagaliau dar norėčiau sustoti prie svarbaus klausimo visiems lietuviams šiame svetingame Amerikos krašte. Noriu kalbėti apie lietuvių vyskupijos įsteigimą Amerikoje. Mano nuomone, lietuviškosios parapijos gerokai sustiprėtų, įvedus tautines kalbas ir įjungus visus parapiečius per parapijų tarybas į parapijų gyvenimą. Narių skaičius gal ir sumažės, nes nubyrės dalis lietuviškai nesuprantančiųjų, tačiau lietuvių

NIJOLĖ JANKUTĖ

* * *

Iš paukščių skrydžio burdavo ateiti,
Aš tiktai rudenį buriu. ..
Šermukšnio kekė palietė
Man veidą šalančiu krauju.
Šiaurės pašvaistė pernakt ant ežero,
Išpėt jos rašto negaliu...
Ateina vėjas nešinas
Atodūsiu rudens giliu...

DAINA APIE SIDABRĄ

Neveltui tiek dainų apie sidabrą
Buvo sudėta,
Apie sidabrą, baltąjį sidabrėli...
Sidabrinis avižų laukas,
Ir sidabriniai obuolmušio karčiai,
O naktigonėj – migla sidabrinė.
Oi sidabro sidabrėlio...
Ėjau naktį, pamečiau sagtį,
Rasa nukrėsta palei klėtį,
Kasos lininės išdriektos.. .

Šiaurės naktys bežadės ir sidabrinės.
Oi sidabro sidabrėlio...
Baltos laumės krūtys baltoje parugėj

Užmirštinį penėjo,
Jam į delną mėnesį laumė
Tarytum muštinį išpaudė,
Kad turtingas užaugtų, kaip karaliūnas,
Kad kaip beržas – baltaliemenis...
Oi sidabro sidabrėlio...

IEŠKOJIMAI

Kodėl, žvilgsniais liesdami kūdikį,
Ieškom jo panašumo į tėvą
Ar motiną,
Bet, dar nepamatę žmogaus,
Jau išvardinam skirtumus,
Kad, sutikę kely, nusuktumėm veidą?

Prasilenkimo valandos karčios,
Iš jūsų susikrovė pasaulis ašarų kraiti...
Vidurdienio saulė dviračio ratuose,
O šalikelėj medžiai
Ir javai plautini –
Vienoj pusėj kviečiai, kitoj – avižos.
Kelias toks, kaip vaikystėj.

Kodėl ieškom kelių panašumo?
Ar jie ne visi veda žmogų
Į vienintelę tikrą tikrovę?

tose parapijose sustiprės. Esu įsitikinęs, kad lietuviška parapija yra labai svarbus lietuviybės išlaikymo veiksnys. Parapijos būtų daug stipresnės ir jų vaidmuo dar didesnis, jeigu jos veiktų vieningai, jeigu jos būtų sujungtos į vieną lietuvių vyskupiją.

Tokia vyskupija tikrai mums būtų labai naudinga. Juk yra tiek reikalų, kur vietinės vyskupijos mums negali padėti. Ar ne vyskupijos pareiga būtų mums padėti paruošti ir išspausdinti mišių bei kitų liturginių pamaldų lietuviškus tekstus? Juk taip daro ir amerikiečių vyskupijos.

Žinoma, vien tik Detroite lietuvių vyskupijos klausimo išspręsti negalėjome. Reikia, kad visos lietuvių parapijos Amerikoje veiktų vieningai ir energingai. Kaip tautinėms parapijoms priklausą katalikai gyvena kitų rajoninių parapijų ribose, taip ir

lietuvių vyskupijai priklausančios parapijos galėtų būti kitų vietinių vyskupijų ribose. Pagaliau lietuvių vyskupija galėtų tvarkytis taip, kaip dabar tvarkosi vienuolynai, kurių skyriai yra visoje Amerikoje, bet jie visi priklauso vienam centrui, o ne atskiroms vyskupijoms, kuriose yra tie skyriai. Lietuvių vyskupijos vyskupas galėtų atstovauti visoms lietuvių parapijoms Amerikos vyskupų konferencijoje.

Tad ir apeliuoju į jus, gerbiamieji kunigai, kad sudarytumėte komisiją lietuvių vyskupijos Amerikoje steigimo reikalui. Į tą komisiją galėtų įeiti ir pasauliečiai, gal geriausia Lietuvių Bendruomenės atstovai, nes tai yra gyvybinis klausimas visai lietuvių bendruomenei Amerikoje. Jeigu išnyks lietuviškos parapijos šiame krašte, tai išnyks ir lietuviybė.

PALAIMINTASIS MAKSIMILIJONAS KOLBE

J. VENCKUS, S.J.

Neseniai Filadelfijos arkivyskupas kard. J. Krol aplankė Lenkiją, savo tėvų kaimą, jų tėviškę. Nuvyko taip pat ir į Auschwitz, tapusią Lenkijos šventove. Jis čia pagerbė kankinius, nekaltas nacių aukas, kurių buvo milijonai, ne tik lenkų, bet ir žydų. Kardinolas už visus kankinius čia atlaikė mišias ir pasakė lenkiškai pamokslą. Prie jo prisiartinio vienas senyvas žmogus, sulinkęs, baltais plaukais. Jis jau buvo 69 metų amžiaus. Jis būtų turėjęs mirti šioje vietoje prieš 31 metus, jeigu palaimintasis M. Kolbe nebūtų už jį pasiaukojęs ir 1941 m. rugpiučio mėn. 14 d. nebūtų buvęs nukankintas badu. Apie šį herojų kunigą jau esame rašę "Laiškuose Lietuviams" šių metų kovo mėn. numeryje.

M. Kolbe buvo gimęs neturtingoje šeimoje. Pranciškonai jį paėmė mokyti ir auklėti. Jaunuoliui šis pranciškonų ordinas patiko. Baigęs mokslus, jis tampa kunigu pranciškonu. Paskui važiuoja į Romą gilinti mokslų ir gauna daktaro laipsnį. Sugrįžęs daug dirba, rašo spaudoje, leidžia laikraščius ir žurnalus. Jis labai gerai viršininkavo, steigė vienuoliškuosius namus, misijonieriaus Japonijoje ir Indijoje.

Naciai T. Kolbe uždarė į Auschwitz koncentracijos stovyklą. Kai vienas kalinys, pasmerkta mirti badu, pradėjo raudoti, kad nebus kam išlaikyti jo gausios šeimos. Tėvas Kolbe pasisiūlė mirti badu už jį. Kai karininkas paklausė, kas jis esąs, T. Kolbe atsakė: "Aš esu katalikų kunigas". Jo auka buvo priimta, jis mirė kankiniu ir neseniai popiežiaus paskelbtas palaimintuoju.

Kiek dabar yra kunigų, kurie nenori priklausyti šiam luomui ir meta kunigystę! O štai čia yra žmogus, kuris didžiuojasi esąs katalikų kunigas, su džiaugsmu eina mirti už savo artimą, pasiaukoja už jį, panašiai kaip Kristus prieš du tūkstančius metų.

Praėjusiais šimtmečiais daugelis Dievui pasišventusių ir tobulumo siekiančių asmenų stengėsi nugalėti save ir savo palinkimus griežtais pasninkais, gulėdami ant kietos žemės, plakdami savo kūną, apibarstydami valgi pelenais, kad valgydami nejaustų malonumo. Bet kartais ne vienam ateidavo klausimas: "Ar Dievas tikrai nori tokių aukų iš žmogaus?"

Paskutinį šimtmetį žmonija labai daug iškentėjo moderniosios industrijos fabrikuose, kasyklose, o taip pat nuo karų ir visokių žiaurių diktatorių. Kilo nauja pažiūra į žmogiškąją egzistenciją. Filosofija tai vadiną egzistencializmu. Tarp pirmųjų egzistencialistų buvo danas Soren Kierkegaard (1813-1855). Jis kėlė klausimą, kodėl žmogus kenčia. Ir stengėsi duoti tokį atsakymą, kad žmogus yra nuostabiai sudėtinga esybė: jame yra begalybė ir nemirtingumas, sujungtas su trumpu pasibaigiančiu žemišku gyvenimu; jame yra amžinos ir laikinos vertybės; laisvė pasirinkti, ką nori, bet drauge su prievarta kentėti, sirgti ir mirti. Kiti egzistencialistai tas mintis apie žmogų dar praplėtė ir pagilino. Žmogus yra, lyg meteoras, vienkartinis pasirodymas šioje žemėje. Ne tiek svarbi jo esmė, kiek egzistencija, tai yra, ne tiek svarbu, kas jis yra, bet ką jis iš savęs padarys. Žmogus, gyvendamas šioje žemėje, gali save sugadinti, bet gali ir pagerinti, patobulinti. Žmogaus likimas yra jo paties rankose. Tai yra graži ir optimistiška mintis — žmogus yra savo likimo kūrėjas.

Kitas filosofas egzistencialistas gal pasakys, kad žmogaus didybė yra laisvai pasirinkti savo gyvenimo planą. Jo planai gali būti labai ambicingi: pasistatyti ir sienomis apsivesti didingą pilį, kur jo nepasiekis jokios žmonių užnuodytos strėlės, kur galės ramiai gyventi, tobulindamas savo didžią ir garsią žmogiškąją egzistenciją. Žmogaus

gyvenimo tiksiąs yra išnaudoti visus savo talentus, visas vertybes ir tokiu būdu pasiekti žmogiškosios egzistencijos pilnatvę. Tikintieji egzistencialistai (pvz. Nikolai Berdiayev) mano, kad žmogiškoji tobulybė galima pasiekti krikščionybėje, o netikintieji (pvz. J. P. Sartre) sako, kad žmogus savo jėgomis gali pasiekti žmogiškosios egzistencijos pilnatvę.

Kiekvienas savo gyvenime bus atradęs malonių, šiltų asmenybių. Jos turi kažką, kas kiekvieną patraukia, turi kažkokią dovaną mylėti žmones. Gal būt, šventieji gali taip mylėti žmones dėl to, kad jie labai mylėjo Dievą. Bažnyčia palaimintuoju paskelbė Tėvą Kolbe už labai paprastą dalyką — kad jis norėjo būti geru kunigu. Vienas žydų kilmės katalikų kunigas, Izraelio valstybės pilietis, apie T. Kolbe pasakė tokius reikšmingus žodžius: "Tai buvo aukščiausias žmogiškas veiksmas visiškai žvėriškoje aplinkoje". Filosofas egzistencialistas pasakytų: "Ką T. Kolbe padarė, tai buvo pats kilniausias žmogiškosios egzistencijos aktas". Tai reiškia, kad žmogiškoji vertybė ir didybė yra tokia subtili, kad gali kaip erelis pakilti į dideles aukštumas. T. Kolbe buvo tikras žmogus, sutikęs mirtį už kitą žmogų. Vis tiek, kaip tai pavadinsi: gali tai vadinti šventumu, gerumu ar žmogiškumu. Tačiau tokiems veiksams, tokiai misijai yra pakviestas kiekvienas šios žemės keleivis.

VAISTININKO KLAIDA

Išvertė PR. ALŠĖNAS

Senasis vaistininkas pasisamdė pažįstamą, ką tik farmaciją baigusį vaikiną sau padėjėju. Abudu bendradarbiai buvo labai skirtingų pažiūrų tikėjimo atžvilgiu. Senelis vaistininkas buvo labai religingas, ir kiekviena žmogaus išgelbėta gyvybė jam kalbėjo Dievo balsu. Tačiau to negalima būtų pasakyti apie jo padėjėją. Jaunasis farmacistas dažnai pasijuokdavo iš savo darbdavio religingumo.

Pagaliau senelis visiškai savyje užsidarė ir nutarė niekad nebepriminti jaunajam padėjėjui tikybinių dalykų. Savo paskutiniame žodyje apie tikėjimą savo padėjėjui jis tiek tepasakė:

Daugiau niekad mudviejų pokalbiuose tau neužsiminsiu apie tikėjimą ir jo tiesas, nebent kada nors pats panorėtum. Vis dėlto dar norėčiau pakartoti šiuos 50-tosios psalmės žodžius: "Atėjus nelaimės dienai, šaukis manęs — aš pribūsiu. O tu garbinsi mano vardą žemėje. Neužmiršk tai".

Jaunuolis, pasiklausęs šių žodžių, tik nusijuokė, pareikšdamas, kad jam dar neteikė kreiptis tuo adresu jokioje nelaimėje ir gal nereikėsia... Vis dėlto labai įtikinančiu tonu ištarti senelio žodžiai įstrigo į jo sąsmonę.

Kartą, gerokai po ano pasikalbėjimo su savo darbdaviu, jaunasis farmacistas budėjo vaistinėje naktį. Staiga jį besnaudžiantį išbudino garsus vaistinės durų skambutis. Atidarius duris, įslinko į vidų maža mergaitė ašarotomis akimis. Ji padavė gydytojo receptą ir labai tyliu balsu pasakė:

— Mano mamytė labai serga. Padėkit, pone, išgelbėti jos gyvybę!

Pusiau mieguistas, o dar labiau paveiktas mergaitės jautraus kreipimosi, jaunasis vaistininkas drebančiomis rankomis labai skubiai pradėjo ruošti vaistus. Jis juos pilsitė, maišė iš keleto butelių, pagaliau priklijavo ant buteliuko etiketę, nurodančia vartojimo būdą, padavė mergaitei ir tarė:

— Bėk, mergyte, greitai namo ir nunešk mamai šiuos vaistus.

Mergaitė išbėgo. Vos užsidarius vaistinės durims, jaunasis vaistininkas pradėjo dėti atgal į lentynas vaistų butelius. Pagaliau jis visas nutirpo. Įvyko baisus dalykas — buvo sumaišyti ne tie vaistai. Vietoj raminančių vaistų dozės jis įpylė stiprių nuodų.

— Jeigu ligonis priims bent mažą tų vaistų dalį, jis mirs didžiausiuose skausmuose. Tad kas dabar daryti? — jaudinosi vaistininkas.

Ilgai galvoti nebuvo laiko. Jis pasigriebė skrybėlę ir išbėgo laukan. Bet kur bėgti?

Jis tos mergaitės visiškai nepažinojo. Jis nežinojo, kur ji gyvena, kuria kryptimi ji nuskubėjo. Tamsiomis gatvėmis jis bėgo į vieną pusę, paskui į kitą, bet viskas veltui. Nakties tamsuma tartum būtų prarijusi mergaitę. Gal ji jau namie? Gal motina jau išgėrė tuos vaistus ir dabar kankinasi mirties agonijoje? Baisu net pagalvoti... Nakties vėsoma dar prilaikė jaunąjį vaistininką nesudribusį gatvė, bet jo galvoje buvo baisus chaosas.

— Ką daryti? Ką daryti? — kartojo jo drebančios lūpos. Jis jautėsi, lyg būtų priėjęs giliausios bedugnės krantą. Staiga į jo mintis atklydo kadaise senojo vaistininko jam tarti psalmės žodžiai: "Atėjus nelaimėi, šaukis manęs. Aš pribūsiu".

Skubiai jis įbėgo atgal į vaistinę ir suklupo ant kelių prieš ant sienos kabantį kryželį. Nors nebuvo įpratęs melstis, bet meldėsi labai karštai:

— Dieve, padėk man šią baisią valandą. Tu tik vienas gali išgelbėti tą vargšę iš pilnos kančių mirties...

Staiga vėl skambutis. Kas tai galėtų būti? Jis pašoko ir nuskubėjo prie durų. Tarpduryje stovėjo ta pati maža mergytė, lai-

kydama rankoje sudužusio buteliuko kaklelį, ir pro ašaras kalbėjo:

— Mielas pone, aš labai skubėjau. Užkliuvo kojos už akmens, ir pargriuvau, sudaužydama buteliuką. Gelbėk mane, pone! Aš dabar visai neturiu pinigų.

Jaunasis vaistininkas iš džiaugsmo švintinčiomis akimis net pabučiavo mergytę į kaktą tardamas:

— Nenusimink, vėl paruošiu vaistus. Pinigų visiškai nereikės.

Vėl greitai griebėsi ruošti vaistus pagal receptą. Apie įvykusią klaidą mergaitei nieko neminėjo. Galima įsivaizduoti to jaunuolio nuotaiką. Jo širdis plakė iš džiaugsmo, o mintyse vis kartojo žodžius:

— Dieve, tu mano Dieve, koks tu geras! Tu mane išgelbėjai iš baisios tragedijos. Aš tavęs niekad nepamiršiu.

Jo mintys sunkiai begalėjo aprėpti susidariusią padėtį. Jis galvojo sau, kaip ilgai buvo kurčias Dievo šauksmui, kaip ilgai jis buvo nebylys ištarti Dievo vardą, padėkoti jam už pasisėkimus arba šauktis jo nelaimės metu... O vis dėlto gerasis Dievas jo prašymo neatmetė.

(Iš "The War Cry")

AVINĖLIS - TEISINGO SANTYKIAVIMO SU DIEVU SIMBOLIS

(Komentaras Išėjimo knygai nuo 11 persk. 10 eil. iki 12 persk. 14 eil.)

V. BAGDANAČIUS, M.I.C.

Mozė, vis negalėdamas išgauti iš farono leidimo izraelitams išvykti, Dievo pavestas, duoda izraelitams šitokią įsakymą: "Dešimtą šio mėnesio dieną tegul kiekvienas pasiima savo šeimai avinėlį. Jeigu šeima būtų per maža avinėliui suvalgyti, tegul pasikviečia kaimyną. Avinėlis turi būti metinis, sveikas. Vietoj avinėlio galima paimti ir ožiuką". Šis įvykis turės būti izraelitų metų skaičiavimo pradžia. Toliau sakoma, kad tas valgymas turi būti keturiolikta to mėnesio dieną.

Paskui nurodomos aukojimo apeigos. Avinėlio krauju turi būti pateptos izraelitų namų durų staktos. Valgyti reikia vakare. Jo negalima valgyti žalio (pvz. kaip nors prezervuoto rūkinimu ar džiovinimu). Jo negalima valgyti virto. Jį galima valgyti tik keptą. Jį reikia suvalgyti visą, kad nieko neliktų iki ryto. Jeigu kas liktų, turi būti sudeginta. Valgyti reikia pasiruošus kelionei, susijuosus, rankoje laikant lazdas.

Avinėlio krauju išteptos namų durys bus ženklas, kad čia gyvena izraelitai, kad

šiuose namuose nebūtų nužudyti pirmgimiai kūdikiai, kurie tą naktį turėjo žūti visose egiptiečių šeimose. Mes neturime duomenų išsiaiškinti, kaip šis žudymas vyko: ar kokios nors ligos forma, ar tai buvo kokio nors religinio fanatizmo liekana, raidiškai pritaikanti Dievo reikalavimą, kad pirmgimis sūnus būtų jam paaukotas. Kaip bebūtų buvę, šis avinėlio kraujas, išgelbėjęs izraelitų pirmgimių gyvybę, po daugelio šimtų metų buvo pritaikytas aptarti Kristaus atliktai žmonijos atpirkimo paslapčiai.

Avinėlio aukojimo aprašymas Išėjimo knygoje turi vertingų religijos istorijos bruožų. Visų pirma reikia atkreipti dėmesį į tai, kad čia yra kalbama apie avinėlio aukojimą. Avinėlis priklauso gyvulių augintojų kultūrai. Jo valgymą kultūros istorijos požiūriu reikia pastatyti prieš kiaulės valgymą. Kiaulė šiauriniame Egipte buvo plačiai valgomas gyvulys. Senosios Europos Keltų kultūroje kiaulė buvo šventas gyvulys. Tai yra paliudyta jų vaizduojamojo meno liekanų. Pagaliau kiaulė buvo auginama ir Mikėnų kultūroje. Odisejo tėvas buvo kiaulių, o ne jaučių ar avių kaimenės ganytojas. Šiuo avinėlio valgymu yra išreiškiamas Izraelio tautos gimimo momentas. Tuo veiksmu Izraelio vaikai religiškai ir kultūriškai atsiriboja nuo sėslios Egipto kultūros. Reikia neužmiršti fakto, kad šiuo istorijos tarpsniu Izraelio tautos dar nėra. Ji dar tik kuriasi.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Mozė, įsakydamas aukoti avinėlį ir smulkiai nustatydamas visas šio aukojimo apeigas, pastebi, kad vietoje avinėlio galima aukoti ir ožiuką. Ši pastaba ypač yra įdomi lietuviškosios proistorės požiūriu. Paskutiniai kasinėjimai Suvalkų apylinkėse atidengė dideles avių galvų kapines. Archeologams nekyla abejonių, kad čia yra religinių aukojimų liekanos. Iš to galime daryti išvadą, kad avinėlio aukojimas nebuvo vien semitų rasės paprotys, bet priklausė daug platesnei gyvulių augintojų kultūrai.

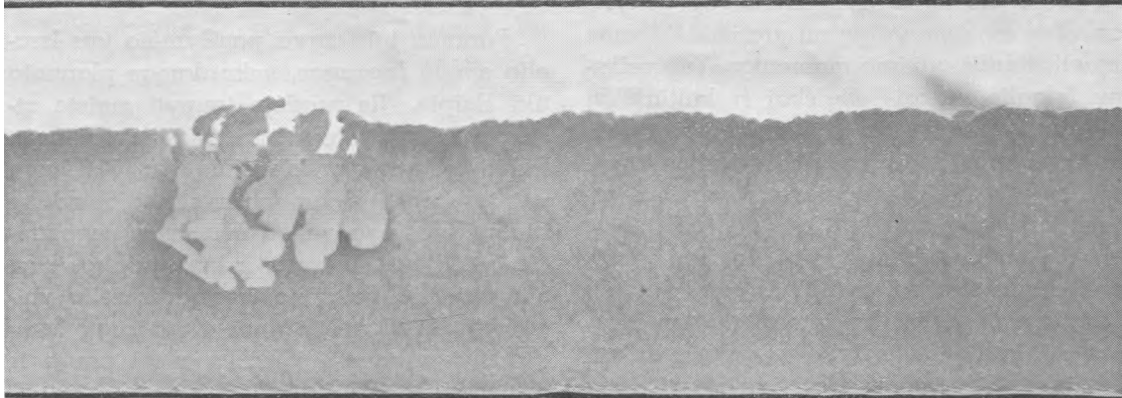
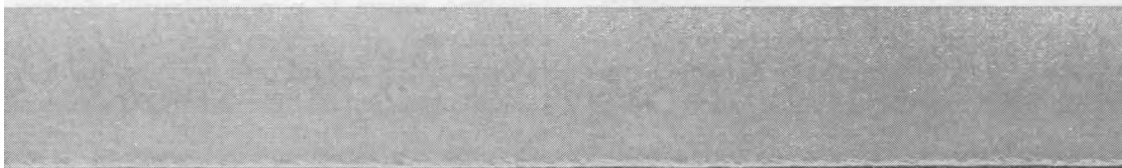
Lietuvoje yra žinoma visa eilė vietovardžių, susijusių su žodžiu ožys, pvz. Ožkabalai, Ožkinė ir kt. Apie 30 panašių vieto-

vardžių randama vakarų aukštaičių gyvenamose srityse. Beveik negalima abejoti, kad žymi tų vietovardžių dalis turi religinę prasmę. Dėl to Mozės paaiškinimas, kad vietoj avinėlio galima aukoti ožiuką, leidžia mums spėti, kad Lietuvos proistorėje turime tos pačios kultūros liekanų, kuri tokį reikšmingą simbolinį vaidmenį suvaidino, ruošiant kelią glaudesniems teisingai suprasto Dievo santykiams su žmonija.

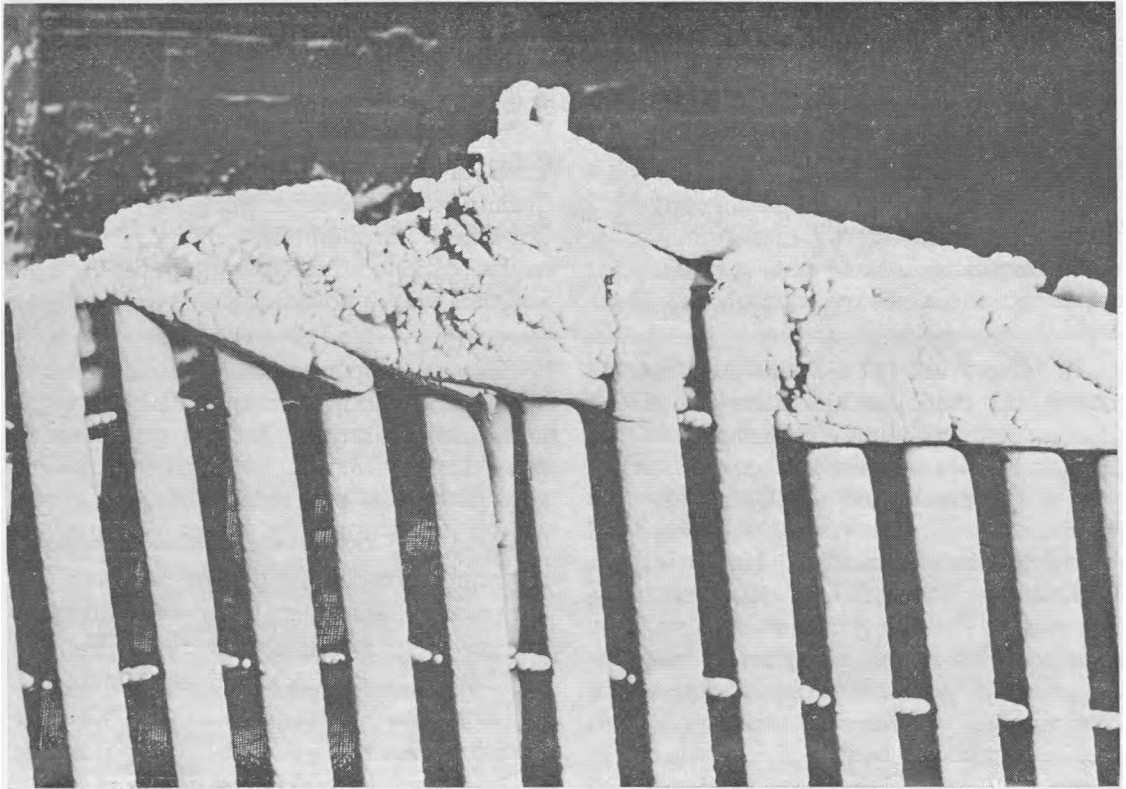
Taip pat yra pažymėtinas Mozės nurodymas, kad aivnėlis neturi būti valgomas nei žalias, nei virtas, o tik keptas. Žalio avinėlio valgymas primintų kultūras prieš ugnies panaudojimą valgio gaminimui. Verto avinėlio valgymas būtų sėsliųjų kultūrų valgio gaminimo būdas. Sąjūdis, kurį kelia Mozė, Dievo pavestas, nėra nei grįžimas į senovę, nei prisitaikymas prie esamų papročių. Šiam sąjūdžiui yra būdinga didelė judėjimo laisvė ir neprisirišimas prie esamos vietos. Tai yra sąjūdis, greičiau primenantis didelio judrumo gyvulių augintojų kultūras. Šiai kultūrai yra būdinga plataus veikimo ir toli siekiančio planavimo iniciatyva.

Panašia iniciatyva pasižymėjo jau Izraelio sūnus Juozapas, sukurdamas planuotą ūkį Egipte. Jis pradėjo taupyti maisto atsargas valstybiniu mastu nelaimės metams. Palikime nuošaly klausimą, ar čia buvo kapitalizmas, ar komunizmas, bet kiekvienu atveju tai buvo veikla žmogaus, sugebančio išeiti iš to, kas yra, ir kurti tai, kas bus. Šia avinėlio valgymo apeiga Izraelio vaikai yra išvedami iš gerai organizuoto žemdirbiško saugumo į kažką visai naują ir nežinoma.

Mozė avinėlio valgymo apeiga veda visuomenę laisvėn — tai reiškia, anapus visų čia esančių visuomeninių pareigų ir jos varžtų. Jis veda visuomenę keliauti, kuri tačiau yra praradusi tolimų horizontų siekimo dvasią ir jau yra pasidariusi sėsli. Ant ra vertus, jis veda visuomenę ne betiksliam klajojimui, o būsimam organizuotam apsi gyvenimui atitinkamoje vietoje — pažadėtoje žemėje. Šios dvi aplinkybės liudija, ko- kia didelė buvo Mozės žygio įtampa.

KONGRESAI: VIENAS, DU... IR TRYS

A. SAULAITIS, S.J.

APIMTIS

Prieškongresinė ruošia, kaip visi pripažįsta, yra labai svarbi kongreso dalis. Ant-rajam kongresui programų ruošimas ir užsienio dalyvių ieškojimas prasidėjo anksčiau. Savaiame daugiau ir žmonių įtraukta, nes stovykla ir uždarymas vyko Kanadoje, jau to krašto lietuvių globoje. Galima tikėtis daugiau ir pokongresinių pasekmių, nes dalyvavo didesnis skaičius "užsieniečių". Kadangi iš kitur atvykusieji buvo apgyvendinti šeimose, tai kongresas į tam tikrą veiklą ir pagalbą įtraukė ir šimtus šeimų.

Pokongresinė kelionė davė progos, ypač rytinio pakraščio lietuviams, globoti iš ki-

tų kraštų atvykusiuosius. Kongreso rėmėjai pamatė ir tuos asmenis, kurie jų aukomis galėjo atvykti į kongresą.

Abudu kartus lietuvių spauda daug dėmesio skyrė kongresui. Atrodo, kad šiais metais rašyta daugiau. Organizacijos tiesiogiai mažiau buvo įtrauktos, nes stovykla buvo kitaip organizuota.

KAS BUVO PABRĖŽTA?

Pirmojo JK patirtis leido antrojo rengėjams atitaisyti trūkumus ir papildyti programą spaudoje, organizacijose ir asmeniškai iškeltomis mintimis.

Be aiškios statistikos negalima teigti, kad dalyvių (ypač studijų savaitės ir sto-

---

Be reikalo kai kurie žydai mokslininkai mano, kad monoteistinis asmeninio Dievo supratimas buvo išimtinė Abraomo šeimos privilegija. Tiesa, Abraomas gavo uždavinį tėviško Dievo sampratą išlaikyti, prigydzius ją visai tautai, kad vėliau ji galėtų būti prigydyta visam pasauliui. Mozės laikais, ir tuo labiau Abraomo laikais, buvo žmonių, asmeniškai santykiujančių su Dievu. Toks santykis buvo išlaikytas ypač gyvulių ganytojų tautose. Toks santykis yra konstatuotas ir indoeuropiečių prokalbės susidarymo metu. Dievas tiek vienur, tiek kitur nebuvo suvokiamas, kaip aklas likimo

dėsnis, bet kaip daugiau ar mažiau asmeniškai santykiująs su žmogumi. Buvo prileidžiama galimybė, kad jis gali lankytis pas žmogų, daugiau ar mažiau panašiai, kaip jis lankėsi pas patriarchus.

Iš to, kad avinėlio simbolis buvo paimtas naujai kuriamai sąrangai ženklinti, reikia manyti, kad jis buvo asmeninio su monoteistiniu Dievu santykiavimo kultūros ženklas. Šios kultūros pėdsakai Lietuvoje, paliudyti tiek iškasenomis, tiek vietovardžiais, leidžia manyti, kad čia taip pat būta šio su Dievu santykiavimo kultūros.

vykios) amžius būtų buvęs šį kartą žemesnis, bet nustatyta atstovų amžiaus riba (18-30 metų) įtraukė visai naują kartą. Iš pirmųjų kongresistų atstovų tarpe buvo vos keletas. Čia atėjo jaunesnieji, su skirtinga praeitimi ir patirtimi. Gal dėl to ir kilo noras įsteigti savarankiškesnį jaunimo veiklos vienetą prie PLB — Pasaulio Lietuvių Jaunimo Sąjungą.

Dar daugiau pasistengta veikti savomis jėgomis, įtraukti atstovus į pranešimus, pokalbius, diskusijas. Didesnė išimtis buvo tik stovyklos paskaitos. Vietoj tik studijų savaitėje 1966 m. veikusių studijinių būrelių, pavyzdžiui, 1972 m. stovykloje visi galėjo pasirinkti kasdieninę valandą dviejuose iš šių pratybinių būrelių: literatūra, kalba, šokiai, veiklos metodika, lituanistinis auklėjimas, tautosaka, rankdarbiai, žurnalistika, lietuviški valgiai, drama (neištesėjusi iki galo).

Anksčiau buvo pradėta ruošti ir platinti programa. Buvo rodomas didesnis dėmesys užsieniečiams — pusė visų atstovų skaičiaus, kad visko nenusvertų Šiaurės Amerika. Ir programoje, ir vadovybėje buvo stengiamasi išlaikyti pusiausvyrą. Taip pat ir diskusijose, pvz. apie mišrias šeimas ir švietimą, buvo galima pajusti ne tik JAV ir Kanados, bet tam tikrą visuotinę lietuvišką sąmonę. Jau ir nutarimas ruošti III PLJK kitur nėra tik naujovių medžioklė.

Taip pat minėtinas ir JK stilius. Skyrėsi ypač atidarymo ir uždarymo ceremonijos. Kiek moderniau ir demokratiškiau vyko kalbėtojų pristatymas, sveikinimai buvo apkarpyti. Paskaitų ir pokalbių proporcija gal buvo panaši, bet oficialioje dalyje (atidaryme ir uždaryme) vietoj penkių paskaitų buvo trys. Jeigu paskaitas laikysi atgyvenusia komunikacijos forma, tai galima padaryti išvadą, kad šiais metais buvo imtasi modernesnių metodų. Taip pat dalyviai galėjo susidaryti vaizdą, kad buvo skiriama daugiau dėmesio švietimui ir šeimoms, o mažiau politikai. Žinoma, čia reikėtų palyginti rezoliucijų tekstus. Kur buvo daugiau kultūros ar mažiau politikos, čia nesiimame spresti.

DIDYSIS NUTARIMAS

Skaitydamas tik vieną nutarimą užbaigiamajame posėdyje, kongresas daugiau išryškino šio įvykio viltį arčiau sujungti įvairių kraštų jaunimą. Panašių rezoliucijų buvo ir 1966 m., kur buvo nutarta įsteigti Pasaulio Lietuvių Studentų Atstovybę, bet ji vos metus ar pusantrų pagyveno. Kai kur JK komitetai persiorganizavo į LB jaunimo sekcijas ir gerai veikė iki šio kongreso. Kiti siūlymai, pvz. steigti "Peace Corps" tarnybai Pietų Amerikoje ar Vasario 16 gimnazijoje, didesnio organizuotumo nesusilaukė, nors pavienių asmenų ir atsirado.

Pasaulio Lietuvių Jaunimo Sąjunga, įkurta studijų savaitėje atstovų suvažiavime ir paskelbta paskutinę JK dieną, yra platesnis šio kongreso užsimojimas, negu pirmojo. Kaip tai pasiseks, paaiškės per trečiąjį kongresą. Nutarimas pagrįstas įvairių kraštų, o taip pat ir rengėjų, ankstyvesnių nusistatymu, gerai ištyrus LB ir jaunimo padėtį įvairiuose kraštuose.

NUOTAIKA

Asmuo, iš subjektyviosios pusės kongresus vertindamas, turi pripažinti, kad ir jo paties patirtis bei pažiūros vis keičiasi. Šio straipsnelio autoriui ypač krito į akį (jei ne į širdį), kad 1972 m. kongresas apsiėjo be didesnių susikirtimų, pagrįstų asmeniškais ar kitais interesais, buvo labiau bendruomeniškas (ko, aišku, ir siekiama). Jis buvo jaunatviškesnis ar amžiumi, ar bent dvasia (jei tai nėra per šešerius metus senstėjęsio rašėivos noras atsijauninti). Savo tonu jis galėtų būti pavadintas "lituanistinės mokyklos kongresu". Kodėl? Pirmiausia kongreso programa atrodė lyg būsianti informacinė, o ne diskusinė. Tartum kas nors būtų nutaręs, kad jaunimui daugiausia trūksta žinių. Gal taip ir buvo, bet diskusijų, simpoziumų ir darbų kiekis įtraukė labai daug asmenų, kad nesimatė mokytojo ir mokyklos suolų analogijos, nors, be abejo, daug kas daug ko išmoko, bet ir kitus pamokė, suteikdamas žinių ar patirties.

Ši karta, dalyvavusi antrajame kongrese, skiriasi nuo tos, kuri dalyvavo pirmajai-

me, tuo, kad beveik visi šiemetiniai dalyviai yra lituanistinių mokyklų "pasekmės", nors ne visi guldytų galvas bent už buvusius lituanistinių mokyklų metodus. Bet tiek tų lietuviškų mokyklų, tiek per tą laiką pasikeitusių lietuviškų jaunimo organizacijų nuotaika atrodė šeimyniškesnė, negu pirmiau — ji buvo bendruomeninė, visuomeninė, lietuviška. Visi šie dalyviai buvo iš-eivijoje gimę ir auge.

Viena motina pastebėjo, kad jos duktė ir duktės draugės grįžo iš kongreso "švelnesnės". Rašančiajam taip pat atrodo, kad kongresas buvo švelnesnis, nors tą žodį išaiškinti būtų sunku.

KURIS GERESNIS?

Daug kas klausia, kuris kongresas labiau patiko, kuris labiau pasisekė. Grįžtant prie pirmąsios analogijos, tai būtų panašu į klausimą, ar labiau myli savo brolių, ar seserį, arba kurį iš savo vaikų labiau myli. Trūkumų netrūko ir netruks, klaidų suras kiekvienas ir jas spaudoje aprašys, o trečiojo kongreso rengėjai tomis mintimis pasinaudos, stengdamiesi pagal 1975 metų sąlygas ir išmonę įvykius rengti.

Sakyti, kad kongresai skirtingi, dar nereikia nuspręsti, kuris geresnis. Juk lietuviai ir latviai skiriasi, bet jų gerumo nenustatysi. Pirmojo kongreso didžiausias laimėjimas buvo tas, kad jis galėjo įvykti, ir dar iš-eivijoje po 20 metų nuo paskutiniosios didesnės emigracijos. Abiem trūko vieno dalyko, kuris kai kuriems žmonėms yra skaudus: JAV senosios emigracijos atstovų. Jeigu iš Argentinos, Urugvajaus ir Brazilijos buvo daugumas trečiosios kartos arba bent senesnės emigracijos vaikų, tai iš JAV, kur senųjų emigrantų vaikų ir vaikaitių galybės, jų gal buvo vos keletas. Lietuvos vyčių iš JAV 50 asmenų ekskursija į Pietų Ameriką kaip tik II PLJK metu rado lietuvių centrus "tuščius" ir visuomenę, belaukiančią žinių apie savuosius Siaurės Amerikoje, kai ekskursantai patys maža ką apie įvykusį kongresą težinojo.

IR TREČIASIS

Kongreso atstovai nutarė III PLJK ruošti

"užsienyje", t.y. 1975 metų gruodžio mėnesį Brazilijoje, o jeigu tai nebus įmanoma (turėtų paaiškėti iki 1973 m. vasario mėn.), tai 1976 m. gruodžio mėnesį Australijoje.

Kokių skirtingumų čia galima laukti? Nebus tautinių šokių ar dainų šventės, kaip buvo JAV, bet gal būtų įmanoma panaši šventė mažesnės apimties. Programą bei nuotakas pajvairins Kalėdos toli nuo namų ir gal kokios nors bendros kūčios. Vietoje šiauriečiams su Kalėdomis susijusio sniego ir šalčių bus palmės, vasaros karštis, maudymasis. Jau "užsieniečiais" vadinasis JAV ir Kanados lietuviai, gal pirmą kartą savo gyvenime. Didesnis jaunų lietuvių skaičius pamatys labai skirtingus kraštus, papročius, gamtą. Nemažą meninių ir programinių jėgų dalį turės atsivežti iš S. Amerikos vykstantieji, o ten užimti svečių, nebe rengėjų vietą. Jeigu JK vyks Brazilijoje, Argentinoje, o gal ir Urugvajuje, tai iš kitur atvykusieji kongreso dalyviai susitiks su senosios emigracijos šeimomis, kurių lietuviškasis stovis skirtingas. Jau ir Š. Amerikos spauda turės laukti 8 ar 10 dienų, kol ateis žinios paštu, kaip apie buvusį kongresą žinių laukė pietiečiai.

Jeigu kongresas vyktų Brazilijoje, labiausiai lietuvių apgyventame Sao Paulo mieste, vietiniai galės pasididžiuoti ką tik užbaigtu požeminiu traukiniu, nepaprastais pajūriais, gamtos vaizdais, istorinėmis kolonialinio laikotarpio vietomis, nors kiti praras progą būti JAV 200 m. nepriklausomybės iškilnėse. Finansiškai turėtų būti lengviau, jeigu tada bus panašus valiutos santykis, kaip dabar, bet šiauriečiai turės padėti iš Europos ir iš kitur atvykstantiems, kurių jie patys gal ir nepamatys. Bus sunkiau susikalbėti "užsieniečiams", nes portugalų ar ispanų kalbų nedaug kas temokės, tad turės labiau remtis vietiniu jaunu iškylose ir krautuvėse.

Jaunesniesiems skaitytojams ir jų tėvams galima priminti, kad kasdien sutaupydami po dolerį, iki kito kongreso tikrai turės pakankamai lėšų jame dalyvauti kaip atstovai, palydovai ar šiaip turistai lietuviai.

KALBA - MŪSŲ AUKA ANT SVETIMŲJŲ ALTORIAUS

RAMUTĖ PLIOPLYTĖ

"Norečiau aš keliauti ten toli, toli..." Nuaidėjo dainos garsai, o vyresnieji su šypsena ir pasididžiavimu ploja tam gražiam lietuviško jaunimo būreliui. Programa pasibaigė, ir vaišės prasidėjo. Susirinkę linksmynasi, o jaunimo klegesys dar labiau pradžiugina visus, kol pasigirsta paskiri jaunimo žodžiai. "Kas gi ten?" nustebę klausia vienas kitą. "Mūsų jaunimas nesikalba lietuviškai. Jie kalbasi "žydiškai!"

Argi turėtų mus nustebinti – ir nelietuvis gali dainuoti lietuviškai, nelietuvis gali šokti tautinį šokį. Gal nesupras, ką dainuoja, gal neįvertins to šokio grožio, bet mes, apgauti jo "lietuvybe", jam plosim su tokiau pat džiaugsmu, kaip ir tam jaunuoliui, kuris užaugo su lietuvišku žodžiu. Lietuvybei yra reikalinga ne tik daina, šokis, gražus pasirodymas, bet labiausiai turtinga ir gyva lietuviška kalba. Tačiau retai teišgirsi jaunimo sueigose, susirinkimuose ir susibūrimuose tą tautos išlikimo trokštamą lietuvišką žodį. Argi nėra suprantamos kalbos praradimo pasekmės, ar tik tinginystė ir lėpėškumas išgalėjo jaunimo tarpe?

Prarasime daug ką, prarasdami savo gimtąją kalbą. Pirmoji auka, padėta ant svetimųjų altoriaus, bus mūsų literatūra. Sumenkėjęs žodynas suprastins mūsų kūrybinius išsireiškimus, ir tada jaunųjų rašytojų ir poetų kūriniai virs žemo literatūrinio lygio bandymu išversti savo angliškas mintis į tuos apribotos lietuvių kalbos rėmus. Tada pranyks ir noras rašyti lietuvių kalba ir bus pasirinkta artimesnė anglų kalba jausmų ir minčių išreiškimui. Taip ir suliepsnos mūsų pirmoji auka.

Be kalbos mūsų papročiai, dainos ir šokiai virs tik tuščiomis tradicijomis ir, metams prabėgant, dar vis karštos literatūros aukos žarijos suliepsnos šios antros ir pas-

kutinės aukos likučiais. Jeigu mes tikrai įvertiname savo lietuvybę ir norime perduoti tą meilę tėvų kraštui, savo vaikams, kaip daugelis jaunimo su "giliu įsitikinimu" skelbia, ar bus tai įmanoma, kai mūsų kalba jau dabar yra sudarkyta ir anglicizmais persunkta be krašto ir be galo? Ar mes pajėgsime perduoti lietuviškų papročių grožį be lietuviško žodžio?

Bet gal šios problemos esmė glūdi pačiame lietuvybės išlaikyme išėivijoje. Žinau daugelio jaunimo nusistatymą, kad vis vien ilgainiui lietuvybė čia išmirs. Jau yra nulėmta mūsų ateitis, nieko šiuo reikalu negalėsime padaryti, tai kodėl dabar persistengti, kai galėtumėm panaudoti mūsų brangų laiką svarbesniems reikalams? Nors pati esu įsitikinusi, kad galų gale lietuvybė išsilaikys tik Lietuvoje, visai negaliu sutikti su ta "logiška" išvada. Tik svajų svajonėse galiu įsivaizduoti nepriklausomą Lietuvą šitame amžiuje, bet pati matau, kaip lietuvių kultūra ir kalba yra praturtinusi mano gyvenimą, ir dviejų kalbų mokėjimas yra praplatinęs mano pasaulėžiūrą. Argi to neužtenka paskatinti lietuvybės išlaikymui? Tad man pačiai yra sunku suprasti, kodėl daugelis jaunimo taip lengvai atsiriboja nuo kalbos.

Besikalbant su savo bendraamžiais, iškyla vienas pagrindinis pasiteisinimas anglų kalbos vartosenai – trūksta lietuviškų žodžių. O trūksta dėl to, kad jie neskaito ir nesikalba lietuviškai. Kuo ilgiau jaunuolis atidės tą pirmąjį pokalbį su draugu grynai lietuvių kalba, kuo ilgiau leis lietuviškom knygom apdulkėti neliečiamose lentynose, tuo labiau praturtins savo anglų kalbos žodyną ir tuo sunkiau bus žengti tą pirmąjį žingsnį sugrįžti prie lietuviško žodžio. Įsijungę į šį tautos išnaikinimo rutulį, mes užtikrinam greitesnę lietuvybės mirtį išėivijoje.

Bet nepasitenkinsiu tik atkartodama šiuos dažnai pasakytus žodžius, nes diskusijos ir straipsniai neatitaisys šios liūdnos padėties jaunimo tarpe. Bandysiu perduoti keletą konkrečių pasiūlymų, išsprukti iš to augančio ir plintančio lietuviybės mirties rutulio.

Ar ištikrųjų yra taip sunku kalbėti lietuviškai su draugais? Pastebėjau, kad mažesnėje studentų grupėje reikia tik vieno užsipyvusio jaunuolio, kuris neištartų nė vieno angliško žodžio, ir po truputį kiti susirinkusieji prabilis lietuvių kalba. Daugelio nustebimui, dešimt ar penkiolika minučių su sunkumu palaužius savo lietuviškus liežuvius, tos dažnai minėtos kliūtys pamažu pranyksta. Sklandžiau susideda žodžiai į ištistus sakinius, ir mintys atranda sau tinkamas vietas "nežinia iš kur" atsiradusiuose išsireiškimuose. Pradžia aiškiai sunki, ir daug kas, prisibijodamas to pirmo žingsnio, niekadoms nejudą iš savo vietos, bet turėdamas bent vieną šitokią progą, gali išdrįsti žengti toliau. Bet tuoj pat pastebiu, kad, kai susirinkusiųjų grupė yra didesnė, toks pasiryžęs jaunuolis nuskęsta anglų kalbos jūroje.

Gal nėra noro kalbėti lietuviškai, nes jaunimas gėdijasi savo menko gramatikos mokėjimo. Daugeliui studentų yra gera progą pasigilinti kalbos moksle naujai įsteigtuose lituanistikos kursuose įvairiuose universitetuose (pvz. Čikagos universitete, Illinois universitete). Bet jei siekiamų laipsnių programos neleidžia lankyti tų kursų, ar kolegija iš viso neturi tokių kursų, susitarus su draugais, būtų galima, vienas kitam padedant, vis vien kalbėti lietuviškai. Ko vienas nemokės pasakyti, gal draugas mokės, ir taip palaipsniui gal bus atgaivinta jaunime lietuvių kalba.

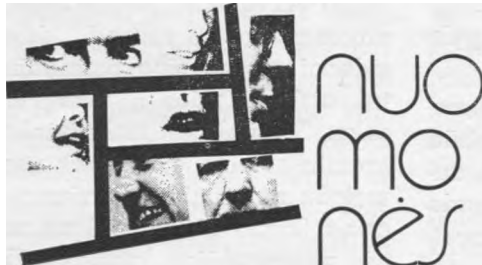
Žodžių trūkumo užpildymui lieka dar vienas pagrindinis šaltinis—lietuviška knyga. Dažniausiai ir yra siūloma jaunimui skaityti, bet ką gi jis turi skaityti? Ar galite įsivaizduoti, kokia yra padaryta žala, jei jaunuolis paima menkos vertės knygą ir perskaitęs meta visą lietuvių literatūrą, vadovaudamasis tos pirmos knygos neigia-

mais išpūdžiais? Tad vėl pakartosiu jaunimo pageidavimą, kad kokio nors leidinio prieglobsty būtų vedamas pasiūlytų *studijuojančaim* jaunimui knygų skyrius. Yra prašoma ne tik sąrašo, bet trumpo, kelių sakinių, knygos apibūdinimo (akademiška, istorinė knyga, romantiškas romanas, moderni drama, karo pabėgėlių gyvenimo vaizdai, pasakų rinkinys ir pan.). Bet dar svarbiau kad šalia apibūdinimo būtų kokio nors literato "kritiškas" veikalo literatūrinio lygio įvertinimas ir paaiškinta knygoje vartojama kalba (lengva, sunki, neįkandama ir t.t.). Neapgausi jaunimo, sakydamas, kad kiekviena lietuviška knyga yra aukšto literatūrinio lygio, nes tokių nedaug turime. Studentija nori mūsų literatūros objektyvaus įvertinimo. Vadovaujantis šiais pasiūlymais, tektų kiekvienai knygai parašyti tik po trumpą pastraipą, bet tada jaunimas turėtų kur kreiptis ir tuo labiau įprastų į lietuviškų knygų skaitymą.

Bet neužtenka tik suprasti mūsų esamą padėtį, neužtenka knygų sąrašų nei pasiūlymų, bet reikia jaunam lietuviui apsispręsti, kad lietuviybė yra verta išlaikymo. Šis apsisprendimas yra grynai asmeniškasis, ir yra neįmanoma nurodyti jaunuoliui, kaip įsisaugoti tą tautinę dvasią. Mane patraukė man dar vis nesuprantama ir neapčiuopiama meilė lietuviškam žodžiui. Kitus gali patraukti gražus eilėraščių posmelis, tautinis šokis ar liaudies daina, pasikalbėjimas su svetimtaučiu, kuris yra išmokęs lietuvių kalbą, ar perskaityta gera lietuviška knyga. Didžiausias spektaklis ir mažiausia smulkmena gali paveikti jaunuolį atgauti tautinę sąmonę, ir nereikės pasiteisinimų anglų kalbos vartosena, nereikės šitokių straipsnių, nes tuomet jaunimas savarankiškai vartos lietuvių kalbą, mūsų kultūros sėklą, kuri atskleis dar ir ateityje mūsų istorijos, literatūros ir poezijos žiedus.

Redakcijos pastaba. Pasiūlymas sudaryti jaunimui tinkamų knygų sąrašą su trumpu jų aptarimu ir įvertinimu yra labai geras. Manome netrukus tokį sąrašą sudaryti ir paskelbti "Laiškuose Lietuviams".

“DIDŽIŲJŲ KLAUSIMŲ” LABIRINTE

(Disputas su prof. A. Maceina)

DR. GR. VALANČIUS

II. BENDRAS ĮSPŪDIS, “DIDŽIUOSIUS DABARTIES KLAUSIMUS” PERSKAIČIUS

Paprastai vienaip skaitau poeziją (tik retkarčiais pabraukinėju – o galgi bus proga kada nors pacituoti?), kitaip romaną (dažnokai praleidžiu nuobodžią užuomazginę pradžia), bet visiškai kitaip filosofinę, teologinę, mokslinę knygą, prie kurių priklauso ir minėtoji Maceinos knyga. Tokią knygą pribraizau, prirašinėju tiek, kad ji pasidaro siaubinga mišrainė. Tokie pasidarė ir "Didieji klausimai". Pirmiausia peržvelgiau turinį, paskui skaičiau įvadą ir baigiamąsias pastabas, ir tik po to griebiausi skaityti iš eilės, įtempęs visą smegeninę. Jau pačioj pradžioj apsvyčiau. Užuoat radęs "pasaulio sekuliarizaciją", tikėjausi rasiąs kalbą apie "Bažnyčios deseuliarizaciją". Tariausi, nutrauksime ją iš spalvingo blizgesio į pilką žemelę ir įvilksime į kuklų kuklutėlį, jeigu jau ne Betliejaus tvartelio, tai bent Asyžiaus "Porciunkulo" pavidalą. Maniau, gal Maceina vėl prabilis apie bažnyčių auksą ir vargdienių duoną, kaip kadaise. Pasaulį pasaulinti skambėjo tartum taip, kaip žmogų žmoginti, kiaulę kiaulinti.

Pamatęs, kad čia bus kalbama apie "Evangelijų numitinimą", apsidžiaugiau. Maniau; kad bus kalbama ir apie Senojo

Testamento "numitinimą". Deja, apsirikau. Naująjį Testamentą jau esu skaitęs keliolika kartų. Kiekvieną kartą lyg kažkas stumtė stūmė vėl pradėti ir baigti skaityti iš naujo. Manau, kad ir kiti su Naujuoju Testamentu daug bėdų neturi. Jį skaitant, gal ne vienas, panašiai kaip Tomas Dvynukas, turėtų pulti ant kelių ir sušukti: "Mano Viešpats ir mano Dievas!" Tačiau visai kitaip yra su Senuoju Testamentu. Gėda prisipažinti – vargu ar būsiu baigęs skaityti vos antrąjį kartą. Čia man labai sunku atskirti, kur tikras aprašymas, o kur mitologija.

Bet, žinoma, ilgiausias, svarbiausias ir kontroversiškausias klausimas šioje Maceinos knygoje – tai "Evoliucija ir religija". Prabėgom peržvelgęs, gūžtelėjau pečiais ir nustebau. Niekad nebuvau girdėjęs, kad Maceina būtų kada nors studijavęs gamtos mokslus, dargi tokius "sausus", kaip geologija, paleontologija, antropologija, antropogenezis, biologija, anatomija, fizika ir pan. Težinojau jį esant labai gilios erudicijos ir plačiai apsiskaičiusį krikščioniškosios filosofijos ir teologijos žinovą. Negi jis dabar imtųsi kritikuoti pvz. Einšteino reliatyvumo teoriją? Argi galėtų taip daryti tokio rango žmogus, kuris turi apščiai apie ką rašyti, apie ką gerai nusimano? Argi jam derėtų knaisiotis po visokius "sinan-

thropus", "neanderthalius", arba kokius neolitinius ar paleolitinius laikotarpius? Rašyk apie filosofiją ar teologiją, apie ką daug žinai, bet ne apie kosminę evoliuciją, kuri yra visai ne tavo sritis. Taip, net pyktelėjęs, pamąščiau.

Čiuptelėjau atitinkamą Liet. Enciklopedijos tomą, jausdamas, kad čia turi būti kažkas netvarkoj, bet nieko naujo apie autorių nesužinojau. Dar blogiau. Atsirado nauja mįslė. Dr. J.G. joje rašo, kad Maceina esąs krikščioniškas filosofas, bet ne *tomistas*. Tai kas čia dabar? Ar aplamai įmanoma būti krikščionišku filosofu, visiškai praeinant pro Akvinietį, net nepadarius su juo jokio "kompromiso"? Juk jo doktrina yra formaliai Bažnyčios patvirtinta ir paskelbta oficialia Bažnyčios doktrina, tad visos kitos doktrinos bent neturėtų jai prieštarauti pagrindiniuose dalykuose. Nustebau, kad ši jo knyga neturi bažnytinės aprobatos, o beveik visi kiti jo veikalai turi. Tad, matyti, ir pats autorius tai nelaiko smulkmena. Aprobata turi ir kitos "Krikščionis gyvenime" serijos knygos, išskiriant tik S. Ylos "Šiluvos istoriją", bet juk istorinei knygai tokia aprobatą gal ir nereikalinga. Tačiau "Didieji klausimai" beveik kiekvienu puslapiu ir kiekvienu sakiniu yra teologiška, tad atrodo, kad bažnytinė aprobatą būtų reikalinga.

Popiežius Leonas XIII, kuris buvo vienas žymiausių teologų ir filosofų iš visų buvusių popiežių, 1879 m. išleido encikliką apie krikščioniškąją filosofiją "Aeterni Patris". Šioje enciklikoje šv. Tomui Akviničiui prie jo ankstesnio titulo "Doctor Angelicus" pridamas dar kitas titulas "Doctor Communis Ecclesiae", t.y. jis padaromas oficialiu Bažnyčios teologu, tad ir jo doktrina tampa oficialia Bažnyčios doktrina. Popiežius suformulavo, nustatė ir paskelbė principus bei metodus, kurių turėtų laikytis visi krikščioniškieji teologai ir filosofai, kad, mokydami ir rašydami, pagrindiniuose dalykuose būtų vieningi, kad nebūtų tarp jų trinties ar net prieštaravimų.

Maceinos samprotavimai apie evoliuciją "krikščionybės šviesoje" nerodo jokio

skrupulo "Aeterni Patris" raidei ir dvasiai. Galima drąsiai tvirtinti, kad jis nė nebandė suderinti ar bent nutiesti kokį tiltelį į šv. Tomo Akviničio pagrindinės svarbos vadinamąjį "actus essendi" doktriną. Jei nesiderini su juo šiuo pagrindiniu klausimu, tai atsisuki prieš jį visu veidu. Teilhard sako: "Aš nežinau mokslininko, kuris prieštarautų evoliucijai ir kuris nesinaudotų jos metodu moksliniuose tyrimuose". Į tai Maceina (kieno gi kito, jei ne mokslo vardu) nė nemirktelėjęs atsako: "Vienas kitas mokslininkas šia 'hipoteze' naudojasi". Pijus XII tuo pačiu klausimu vartoja šiuos atsargius, išmintingus žodžius: "Nondum invicte probatum" (dar nesugriaunamai neįrodyta. Plg. Humani Generis, 1950). Ir Galilėjus anuomet negalėjo teisėjams "invicte" įrodyti, kad žemė sukasi apie saulę, o ne atvirkščiai. Maceina į tai atšauna: "Tai mokslo išjuoka — gui nimis probat, nihil probat — kas per daug įrodo, nieko neįrodo" (plg. 267 psl.). Ar tik čia Maceina nesistengia per aukštai išsokti, darydamasis popiežiškesniu už patį popiežių, šventesnių už šventąjį? Jis ir mokslininkus sijoja be jokio pasigailėjimo, tartum Dikšienė miežius, prieš turgun važiuodama.

Vargais negalais susiradau du "Aidų" žurnalo numerius — 1968 m. nr. 8 ir 1969 m. nr. 5. Man labai parūpo dvi labai puikios studijos: viena Maceinos "Religija ir evoliucija" (kritiškos pastabos Teilhard de Chardin pasaulėžiūrai), kita kun. dr. A. Paškaus "Teilhard'o Dievas" (keletas pastabų Maceinos "Religijos ir evoliucijos" klausimu). Abi studijas perskaičiau po porą kartų, labai įtempęs visą savo smegeninę. Pagaliau, kaip širšė susierzinęs, pats sau nusikeikiau. Kas čia per velniava! Juk visame trečdalyje Maceinos "Didžiųjų dabarties klausimų" knygos visiškai tas pat rašoma, kaip ir minėtose studijose. Skirtumas tik tas, kad "Aiduose" vyksta labai gyvas ir intelektą žadinąs bei kelias dviejų protų (pro ir contra) dialogas, o knygoje kelerio-pai išplėstas ir iki įkyrumo bei nuobodumo kartojamas monologas. Supykęs žadėjau siųsti protestą visiems septyniems "Krikš-

čionis gyvenime" serijos redaktoriams. Bet kas iš to — jau šaukštai po pietų. Būtų buvę labai gera, jeigu jie prie Maceinos knygos būtų prilipdę bent aną Poškaus studiją, pagal krikščionišką principą "audiatur et altera pars". Beje, šioje studijoje, bent metodologijos ir dialektikos požiūriu, Poškus Maceiną tašyte sutašo. Tartum ką tik išklausęs Aristotelio "Logikos" lekciją ar perskaitęs Spahn'o "Kategorienlehre", Poškus labai objektyviai ir nuosekliai aiškina bei nurodo Maceinos daromą neleistiną klaidą statiškos substancijų filosofijos kategorijas, sąvokas, dialektiką naudoti, visai skirtingos proceso-tapsmo-evoliucijos dinamišką filosofiją analizuojant ir kritikuojant. Filosofijos profesorius negali nežinoti, kad kiekviena filosofinė teorija, taigi ir Teilhard'o, turi ir savitas kategorijas bei savitą dialektiką. Numoti į tai ranka nėra jokia filosofinė diskusija, o tik įprastas šabloniškas a priori smerkimas, nors ir nevarojant *erezijos* termino. Beje, Maceina piestu stojasi ir prieš proceso-tapsmo sutapatinimą su evoliucijos sąvoka, per visą virtinę knygos puslapių vesdamas su Paškum baisiai neįtikinantį ir nuobodų ginčą.

Maceina ne iš tokių, kad liktų skolingas. Už vieną smūgį atsikerta Paškui penkiaais ar šešiais, visai neimdamas į galvą savo paties Teilhard'ui taikyto priekaišto "qui nimis probat, nihil probat". Kas neskaitė minėtųjų studijų, ypač A. Poškaus "Aidų" žurnale, tas nė nesusivaikys, skaitydamas Maceinos knygos paskutiniąją dalį. Be to, skaitytojas padaromas "argumento dėl argumento" auka. Beveik pusėje šios dalies Maceina šaudo į Pošką, o ne į pagrindinį taikinį — Teilhard de Chardin, S.I. Atseit, šaudoma žūt būt laimėti ginčą, kaip darė sofistai, užmirštant, ar nors 5% skaitytojų įdomausis tuo grynai dialektiniu ginču su Paškum. Maceina dėl to galvos nekvaršina. Jam tik svarbu, kad neliktų nė vienas neiššautas šovinyš iš jo šovininės.

"Aš paguldžiau jį ant menčių, o jūs padėkite man jį visai pribaugti" — tai Maceinos žodžiai, pasakyti prieš 25 metus, niekur neužrašyti, o tik keleto vyrų, jų tarpe ir

mano menkystės, tegirdėti. Tai labai būdingi žodžiai. Žinoma, jų negalima įtalpinti į jokią filosofiją, teologiją ar dialektiką, bet jie visu ryškumu ir grubiu nuogumu atskleidžia žmogaus temperamentą. Temperamentas tai toks dalykas, be kurio niekas neapsieina. Jį nešiojamės visi, tartum lietsargi — lyja ar nelyja.

Mokslingumo-objektyvumo aureole (plg. Baltinio ir Celiešiaus recenzijas) apjuostos knygos autoriui vartoti tokius žodžius, dargi keletą kartų, kaip *nesusipratimas, išmonė, nesąmonė, svaičiojimai, mokslo išjuoka* ir t.t., neatrodo, kad būtų tos aureolės spindėjimo padidinimas. Jie nėra nei iš mokslingumo, nei iš objektyvumo, o tik iš temperamento: tašyti, triuškinti, paguldyti ant menčių... Manome, kad bičiuliui temperamentui sukinėtis aplink didžiuosius dabarties klausimus yra ne vieta.

Čia jau nebe filosofo ar teologo stilius, o prokuroro šūkavimai į kaltinamąjį, kurio kaltė, kaip ir Galilėjaus prieš 400 metų, toli gražu neįrodyta. Drįstu tvirtinti, kad šią bylą Maceinai lemta pralaimėti, jei ne šią dieną, tai rytoj ar poryt. Nesukrauna sau garbės laurų nė "Krikščionis gyvenime" serijos redaktoriai, leisdami niekinti ir į kaltinamųjų suolą sodinti žmogų, kuris lietuvių skaitančiai visuomenei dar nėra padoriai pristatytas, atseit, dar kaip reikiant nepažįstamas. Juk čia kalba eina apie vieną žymiausių šio šimtmečio asmenybių. Štai keletas faktų, daugeliui gal nežinomų, apie Teilhard de Chardin, S.J. (1881-1955).

Dvylika metų jis paskyrė vien tik teologijos-filosofijos studijoms; tiek pat gamtos mokslų studijoms; apie 28.000 valandų mistinėms meditacijoms; skaitė apie 2000 vietų paskaitų; po keletą kartų aplankė beveik visus didesnius gamtos muziejus pasaulyje; pristatė jiems kelis šimtus dėžių eksponatų; juos (savus ir kitų) ištyrė; jo vardu pavadinta keliolika iškasenų-fosilijų; dalyvavo pusšimtyje tarptautinių kasinėjimų ekspedicijų beveik visuose kontinentuose; parašė daugiau kaip 200 studijų, jų tarpe keliolika stambių veikalų; buvo garbės narys bene visų tarptautinių mokslo organiza-

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

VARGONŲ MUZIKOS FESTIVALIS

1972-ųjų metų gale Vilniuje įvyko trečiasis vargonų muzikos festivalis. Tarp kitų kūrinių festivalyje pirmą kartą nuskambėjo du lietuvių kompozitorių kūriniai: Vytauto Barkausko "Gloria urbi", Vilniaus miestui skirtas kūrinys, kurį vargonais solo atliko B. Vasiliauskas ir Eduardo Balsio kantata "Saulę nešantis". Kantata parašyta sopranei, chorui, vargonams ir mušamiesiems. Soprano partiją atliko solistė Giedrė Kaukaitė.

("Literatūra ir Menas", nr. 44, 1972 m.)

KĄ VEIKIA AUKSO MEDALIO LAIMĖTOJAS?

1956-ųjų metų olimpiados Melbourne, Australijoje, 20 km ėjimo varžybas laimėjo ir aukso medaliu buvo apdovanotas lietuvis

cijų, institutų, muziejų. Neklauskite, kur jis buvo, o verčiau paklauskite, kur nebuvo. Daugiau kaip 50 metų paskyrė mokslui, iš jų 30 metų požemiuose, urvuose. Apie 35 metus išbuvo tremtyje. Tremtyje jis ir mirė, pats pasirinkęs ir mirties dieną – Velykų, Prisikėlimo sekmadienį.

Gal būt, ryt ar poryt regėsime stebuklus prie jo kapo šv. Andriejaus jėzuitų kapinėse, prie Hudsono upės, apie 60 mylių į šiaurę nuo Niujorko. Ir kaip kadaise Galilėjaus "žemė sukasi aplink saulę", taip ir

lengvaatletis Antanas Mikėnas. "Sporte" (nr. 131, 1972 m.) duodamas pasikalbėjimas su šiuo sportininku, skaitytojai supažindinami su dabartiniu jo gyvenimu. Būdamas 36-rių metų amžiaus, Mikėnas pasitraukė iš aktyvaus sporto ir varžybų. Dabar jis dirba Vilniaus Valstybinio universiteto fizinio auklėjimo katedroje vyriausiu dėstytoju, o laisvalaikiu treniruoja ėjikus. Mikėnas teigia, kad sudėjęs visą jo sportinį ėjiko kelią, būtų apeita beveik visa planeta... Ateityje jis ruošiasi rašyti atsiminimų knygą "Nuo Ramygalos iki Melbourne".

SUKAKTUVINIAI ATVIRUKAI

Šiais metais Kėdainiai mini 600-sias savo įkūrimo metines. Ta proga neseniai knygynuose pasirodė spalvotų atvirukų komplektas "Kėdainiai", kurį išleido "Minties"

jo skelbtoji evoliucija bus pripažinta visuotine mokslo tiesa! Ar jums neatrodo, kad suklydęs prokuroras čia atvedė nuplakti genijų ir šventąjį?

Vieno rimto JAV žurnalo skaitytojai savo atsakymuose į anketą nurodė tris žymiausias XX amžiaus mokslo-religijos asmenybes: Einšteiną, Teilhard de Chardin ir Joną XXIII. Kur dėsime akis, jei visa tai pasitvirtins, kaip istorinė tiesa? Laiko daug. Palauksime, pagyvėnsime, pamatysime. Jei-
gu ne mes, tai mūsų vaikaičiai.

leidykla, o spaudė K. Požėlos spaustuvė. Tačiau, kaip iš atsiliepimų spaudoje matyti ("Literatūra ir Menas", 1972.IX.9), Kėdainiai mieliau būtų apsiėję be tokios pagarbos:

"Labai bloga šių atvirukų spaudos kokybė, jau nekalbant apie komplekto vidų (jame tik keletas šiek tiek geresnių poligrafiniu požiūriu vaizdų), pakanka paimti ir išskleisti patį aplanką. Pretenzingame "ant-riniame fone matai dvi murzinas dėmes, kurios turi reikšti, jei tikėti užrašui, kad tai "pėsčiųjų tiltas per Nevėžį" (ar tiktai?) ir "Dotnuvėlė ties Kėdainiais". Matyt, "paauksuodami" viršelį, leidėjai norėjo pailustruoti gerai žinomą liaudies posakį, kad auksas ir pelenuose žiba. Tai jiems visiškai pavyko...

Itin prastai apibūdina Kėdainius atvirukų siužetai. Keturi iš dvylikos atvirukų Kėdainių miesto apskritai nevaizduoja. Kėdainių miestui skirti likusieji aštuoni atvirukai tap pat nesudaro tikro vaizdo nei apie naujas statybas, nei apie įdomų, dėmesio vertą Kėdainių senamiestį. Net tie, kas Kėdainius pažįsta, sunkiai čia atpažins juos.

Pagalčiau dar viena detalė. Sprendžiant iš to, kad užrašai atvirukuose yra keturiomis kalbomis, jie skirti reprezentuoti Kėdainius ir už respublikos ribų. Tačiau neduok. Dieve..

Visai pagrįstai šių eilučių autorius būkštauja dėl įspūdžio, kurį gali svetimšalis susidaryti apie leidyklą, spaustuvę ir pačius Kėdainius. Tie, kurie esame matę iš Lietuvos atsiųstus atvirukus su kitų miestų ar šiaip kitokiais vaizdais, visiškai su tais būkštavimais sutinkame.

GAMTOS APSAUGOS DRAUGIJA

Tau eilę metų sėkmingai veikia Gamtos Apsaugos draugija, kurioje 1971 m. buvo 18,535 nariai, susiskirstę į 699 būrelius. Prie draugijos tarybos veikia devynios komisijos. Kraštovaizdžio apsaugos komisija per eitis metais paruošė "Siūlymus Lietuvos kraštovaizdžiui formuoti", o jos nariai dažnai važinėja po įvairias Lietuvos vietas, tiria gamtines situacijas ir duoda patarimus melioratoriams ir kitiems gamtos keitėjų

projektams. Draugijos ribose dar veikia landšafto architektūros ir augalų apsaugos komisija, faunos gausinimo ir apsaugos komisija, vandens apsaugos komisija, oro apsaugos komisija, geologinių ir archeologinių paminklų apsaugos komisija ir propagandos komisija, kurios rūpestyje yra tinkamas gamtos apsaugos klausimų nušvietimas spaudoje.

1971-72 mokslo metais 33 rajonuose veikė gamtos apsaugos fakultetai, kuriuose mokėsi 2,415 žmonių. Draugijos skyriai taip pat organizuoja masines pavasario šventes, gamtos globos konkursus, medelių sodinimo ir priežiūros mėnesius. Gamtos Apsaugos draugija leidžia mėnesinį žurnalą "Mūsų gamta".

("Mūsų gamta", nr. 7, 1972 m.)

GAUSĖJA IŠTUOKOS

Kaip ir daugelyje moderniojo pasaulio tautų, Lietuvoje ištuokų skaičius žymiai auga. Pvz. 1960 metais vienam tūkstančiui gyventojų buvo 0,9 ištuokos, o 1970 m. jų padaugėjo iki 2,2. Paprastai sakant, ketvirtos ar penktos vedybos baigiasi ištuokomis.

Palyginus su kitomis sovietų okupuotomis valstybėmis, Lietuvos ištuokų procentas stovi maždaug viduryje. Didžiausiu ištuokų skaičiumi pasižymi Latvija, o menkiausiu – Armėnija ir Gruzija.

Trumpai žvilgtelėkime į tuos išsituokiančius ir priežastis, dėl kurių santuokos išyra (medžiaga šiai apžvalgai imta iš "Švyturio", nr. 15, 1972 m.).

Daugiau kaip du trečdalius išsiskiriančių porų sudaro drauge išgyvenę ilgesnį laiką, 6-20 ir daugiau metų. Iki 24 metų amžiaus skyrybų ieško dvigubai daugiau moterų negu vyrų (mat, moterys jaunesnės išteka), bet po 30 metų amžiaus vyrų procentas smarkiai prašoka ištuokos ieškančių moterų procentą.

Dalis pagausėjusių ištuokų priežasties priklauso santvarkos sistemai. Iki 1965 metų pabaigos į skyrybas buvo žiūrima labai nepalankiai ir santuokas legaliai panaikinti buvo sunkoka. Nuo 1965 m. gruodžio 10 d. santuokos nutraukimas pavestas spręsti

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

Patarėjas – PROF. PETRAS JONIKAS

DAUGIAU DĖMESIO GIMTAJAM ŽODŽIUI

Tokia tema paskutiniame "Kalbos Kultūros" numeryje (22) rašo kalbininkas K. Ulvydas. Jis sako, kad mūsų gyvenamojoje mokslo, technikos ir kultūros klestėjimo epochoje kalbos kultūra įgyja ypatingą reikšmę. Literatūrinės kalbos tobulinimu, jos tikslumu ima rūpintis vis daugiau kultūringosios visuomenės narių. Deja, čia, išėivijoje, maža kas ta kalbos kultūra rūpinasi. Pirmiau turėjome "Gimtąją Kalbą", bet 1968 m. vasarą ji sustojo. Sustojimo priežastys aiškėja iš tuometinio redaktoriaus L. Dambriūno "atsisveikinamojo" žodžio. Tame paskutiniame numeryje jis taip rašė: "GK daugiausia buvo taikoma spaudos žmonėms bei šiaip kalba besidominčiai

visuomenei, bet jos poveikis, tur būt, buvo nedidelis. Kalbą mokantiems ji buvo nereikalinga, o nepakankamai mokantieji vis tiek tarėsi moką pakankamai ir nedaug, atrodo, teskyrė jai dėmesio. Kai kas skundėsi, kad GK buvusi per sunki, kad buvo rašoma per 'aukštu' stiliumi. Su tuo galima sutikti, bet kitos išeities nebuvo, nes neatsirado rašančių 'žemesniu' stiliumi. Bendradarbių stoka sudarė didžiausią laikraščio vargo dalį. Užtat tokia, kokia buvo, GK daugiau nepasirodys".

Sustojus eiti "Gimtąjai Kalbai", tik retkarčiais tepasirodydavo vienas kitas kalbos skyrelis mūsų periodinėje spaudoje. Tik maždaug prieš trejetą metų pastovius kalbos skyrius įsivedė "Laiškai Lietuviams" ir

rajonų liaudies teismams, o ir priežastys joms nutraukti labai pagausėjo.

Daugumo teisininkų nuomone, pagrindinė šeimų irimo priežastis yra girtavimas. Beveik trečdalis visų vedybų subyra dėl girtuoklystės. Kaip rodo teismų praktika, dėl girtavimo dažniausiai yra kaltas vyras. Tik labai mažą skaičių šeimų suardo girtuokliaujanti žmona.

Antroji didžiausia ištuokų priežastis (30 proc.) priklauso vieno ar kito sutuoktinio neištikimybei. Šalia natūraliųjų neištikimybės priežasčių, dažnai dar prisideda ir tai,

kad susituokusieji negali drauge gyventi – negauna buto, darbų ar leidimo persikelti į bendrą rajoną.

Trečiąją vietą užima ištuokos dėl charakterių skirtumo (15,05 proc.). Aišku, į šią kategoriją galima sutalpinti aibes įvairiausių priežasčių.

Teismai patenkina apie 80 procentų visų ieškinių nutraukti santuokas. 1971 metų teismų praktika rodo, kad apie 84 proc. visų ištuokų suteikta šeimoms su mažamečiais vaikais.

PLB leidžiamas "Pasaulio Lietuvis". Čia buvo ir yra nurodomos didesnės ir dažniau spaudoje pasitaikančios kalbos klaidos. Apie kai kurias dažnesnes ir grubesnes klaidas jau buvo ir pakartotinai rašyta. Nesakome, kad niekas į tai nekreiptų dėmesio, bet aišku, kad to dėmesio yra per maža. Mūsų periodinėje spaudoje vis mirgėte mirga tos klaidos, apie kurias jau po kelis kartus buvo rašyta. Tikrai redaktoriai ir spaudos bendradarbiai per mažai rodo dėmesio gimtajam žodžiui. Kai kurie mano, kad pakankamai moka lietuvių kalbą, o kiti parodo savo nerūpestingumą ir nepagarbą gimtajam žodžiui šablonišku posakiu: "Kaip pasakysi, taip nepagadinsi". Deja, netaisyklinga ir svetimybėmis užkrėsta kalba galima labai daug ką pagadinti. Reikia stebėtis, kaip mūsų čia, išeivijoje, gimęs ir augęs jaunimas yra užkrėstas visokiais slaviskais žodžiais bei išsireiškimais. Be abejo, tai vyresniųjų "nuopelnas".

Panaši padėtis yra ir dabartinėje Lietuvoje. Nors ten yra nemaža kalbininkų ir labai uoliai kovojama su visokiomis kalbos negerovėmis, bet toji kova nėra lengva. Pažiūrėkime, ką šiuo klausimu toliau rašo K. Ulvydas minėtame straipsnyje.

"Didžiulis informacijos srautas (žinoma, jei toji informacija pateikiama gera literatūrine kalba) gali labai efektyviai prisidėti prie gimtosios kalbos kultūros kėlimo. Bet nereikia pamiršti ir to, kad nerūpestinga, neapdorota kalba teikiama informacija gali labai kenkti kalbos kultūrai. Nesunku įsivaizduoti, kokią žalą daro kalbos kultūrai net viena kalbos klaida, patekusi į knygą, išleistą keliomis dešimtėmis tūkstančių egzempliorių, ar į žurnalą bei laikraštį, leidžiamus šimtais tūkstančių egzempliorių. O ką ir bekalbėti apie tokias knygas, tokius žurnalus bei laikraščius, kuriuose palikta ne viena, o kelios ar keliolika kalbos klaidų? (O mes, išeiviai, tur būt, turėtume kalbėti ne apie kelias ar keliolika, bet apie dešimtis ir šimtus tokių klaidų! Red.). Su tokiomis klaidomis susiduria šimtai tūkstančių skaitytojų, iš kurių, be abejo, tik tam tikra dalis sugeba kritiškai vertinti kalbos

reiškinius – atskirti pelus nuo grūdų, o visi kiti nėra apsaugoti nuo pavojaus užsikrėsti ta ar kita klaida. Mes pagrįstai džiaugiamės labai teigiamu šiuolaikinių masinės informacijos priemonių poveikiu kalbos kultūrai. Bet kartu turėtume pagalvoti ir apie tą žalą, kurią kalbos kultūrai gali padaryti tokios masinės informacijos priemonės, kaip radijas, televizija, kinas, teatras, su kuriomis, galima sakyti, kasdien susiduria tūkstančiai ir net milijonai klausytojų bei žiūrovų. Bloga diktoriaus ar šiaip radijo ir televizijos kalbėtojo, o taip pat kino ir teatro aktorius tartis, netaisyklingas kirčiavimas, prastai sudaryti ar ne vietoje, netikusiai pavartoti žodžiai pasiekia milijonų žmonių ausis ir, jeigu visa tai dar ilgą laiką nuolat kartojama, gali padaryti kalbai tiek eibių, gali priveisti joje tiek negerovių, kad šimtai ir net tūkstančiai kalbos mokytojų bei redaktorių dešimtims metų nepajėgs jų atitaisyti.

Kartais net kai kas iš kalbininkų stebisi, kodėl taip sunku kovoti su kalbos klaidomis, kodėl jos tokios gajos, kodėl šiandien dar dažnai susiduriame su tais kalbos negalavimais, kuriuos visą savo gyvenimą uoliai gydė dar J. Jablonskis ir kuriems po J. Jablonskio mirties jau daugiau kaip pusė šimto metų stengiasi užkirsti kelią daugelis kitų literatūrinės kalbos puoselėtojų – kalbininkų, rašytojų, šiaip jau įvairių sričių ir specialybių inteligentų. Kadangi kalbos klaidos keroja atskirų visuomenės narių kalboje, tai jų gajumo, jų ilgo laikymosi priešasčių reikia ieškoti pačiame visuomenės gyvenime. Be sistemingo mokymosi literatūrinės kalbos žinovu dar niekas netaupo. Absoliutinei daugumai jaunų žmonių sistemingas gimtosios kalbos mokslas baigiasi sulig paskutine pamoka bendrojoje ar specialiojoje vidurinėje mokykloje. Gerai, jeigu vidurinėje mokykloje pavyko kam išsiugdyti kritinį kalbos jausmą. Kalbos reiškiniai kritiškai vertinant žmogus visą gyvenimą rūpinasi savo kalbos taisyklingumu bei jos turtinimu ir yra atsparus kalbos klaidoms. O kas nėra išsiugdęs kritinio požiūrio į kalbą, visada lengvai pasiduos įvai-

riausiais keliais plintančioms kalbos ydoms. Kol kalbos ydų plitimo kelių daugiau, negu kovos su jomis būdų ir priemonių, neįmanoma jų, tų kalbos ydų, išgyvendinti. Todėl visiems, kas rūpinasi kalbos kultūra, iškyla svarbus uždavinys — visomis išgalėmis stengtis sumažinti kalbos klaidų plitimo kelius ir rasti kiek galint daugiau priemonių ir būdų kovoti su jomis.

Keliant kalbos kultūrą, be kita ko, labai svarbu išvengti žodyno klaidų. Jų pirmiausia galima skirti du didelius būrius. Į vieną jų būrių įeina netikė ar prastai sudaryti, nenorminiai, literatūrinėje kalboje nevertotini žodžiai, į antrąjį — tokie žodžiai, kurie darybos požiūriu niekuo dėti, tik prastai, ne vietoje vartojami, arba žodžiai, kuriems tiesiog per klaidą, per kalbinį nesusigaudymą primetamos jų neturimos reikšmės".

Toliau autorius duoda keletą tokių nevertotinių žodžių pavyzdžių: *atžymėti, išmiera, lygsvara, obalsis, skaitlingas* ir kt., apie ką jau ir "Laiškuose Lietuviams" buvo rašyta. Ateinančiais metais manome atskira knygele išleisti visa tai, kas iki šiol kalbos skyriuje buvo pateikta. Šis skyrius, žinoma, bus tęsiamas ir ateinančiais metais.

Ši kartą tik atsakysime į poros skaitytojų klausimus. Vienas klausia, ar geriau sakyti *draugija "Viltis"*, klubas *"Vytis"*, žurnalas *"Laiškai Lietuviams"*, dienraštis *"Draugas"* ar *"Vilties" draugija*, *"Vyčio"*

klubas, *"Laiškų Lietuviams"* žurnalas, *"Draugo" dienraštis* ir pan. Be abejo, šie pastarieji pasakymai yra geresni. Kai kas mano, kad įvairūs draugijų ar laikraščių pavadinimai yra nelinksniuojami, bet tai klaidingas galvojimas. Patartina sakyti: Aš priklausau *"Vilties" draugijai*, užsiprenumeravau *"Laiškus Lietuviams"*, skaitau *"Draugą"*, o ne: Aš priklausau draugijai *"Viltis"*, užsiprenumeravau *"Laiškai Lietuviams"*, skaitau dienraštį *"Draugas"* ir pan.

Kitas skaitytojas klausia, ar ne dėl svetimų kalbų įtakos mes dabar, kam nors atsidėkodami, dažnai pasakome: *Ačiū labai, dėkui labai, dėkoju, labai*. Lietuvis, nepaveiktas svetimų kalbų, atrodo, pasakytų: *Labai ačiū, labai dėkui, labai dėkoju*. Su šio klausėjo galvoju visiška sutinkame. Tą *ačiū labai* mes vartojame, nusižiūrėję į anglų *thank you very much*, vokiečių *danke schoen*, prancūzų *mercy beaucoup* ir t.t. Mes, lietuviai, turėtume sakyti *labai ačiū*.

DĖL KALBINIŲ PATARIMŲ

Spaudoje pasirodžiusiose kalbinėse diskusijose teko pastebėti teigimų, iš kurių išeitų, kad mano kalbiniai siūlymai ar patarimai liečia visus "Laiškų Lietuviams" straipsnius, visą žurnalo tekstą. Faktiškai aš tik "Kalbos" skyriaus dalykus specialiai teaptariu su jos redaktorium ir tam skyriui savo patarimus teteikiu.

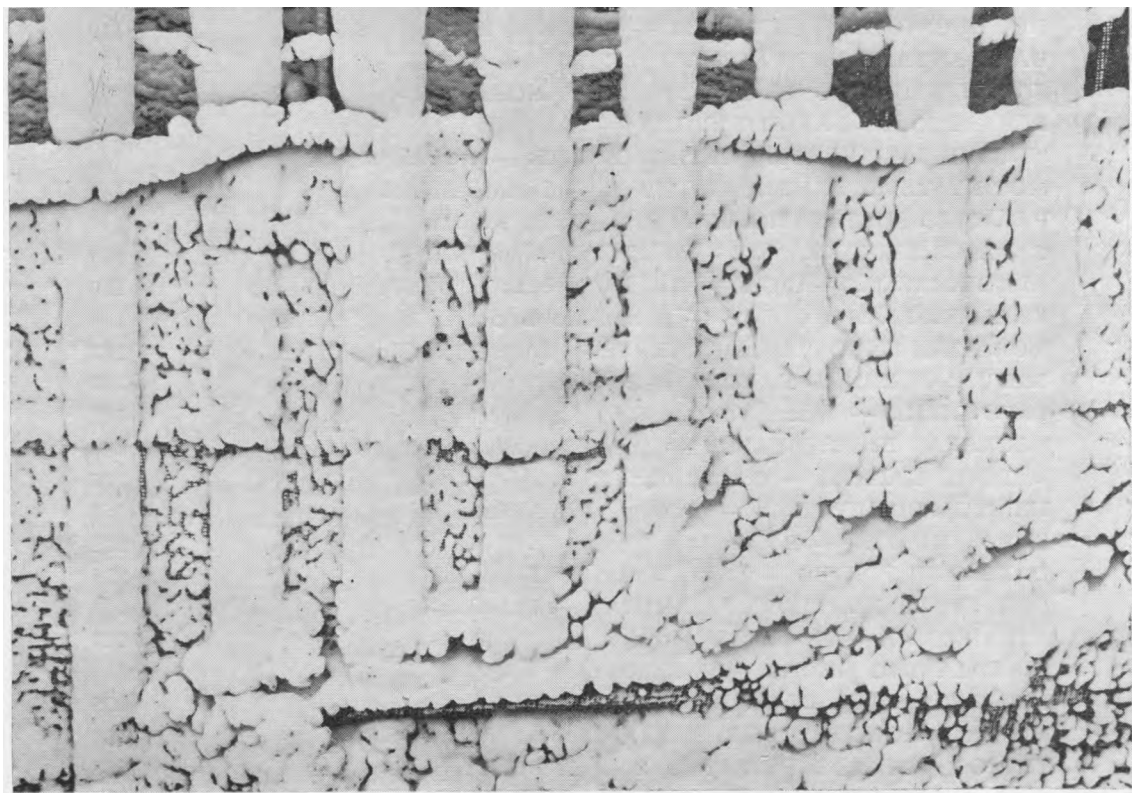
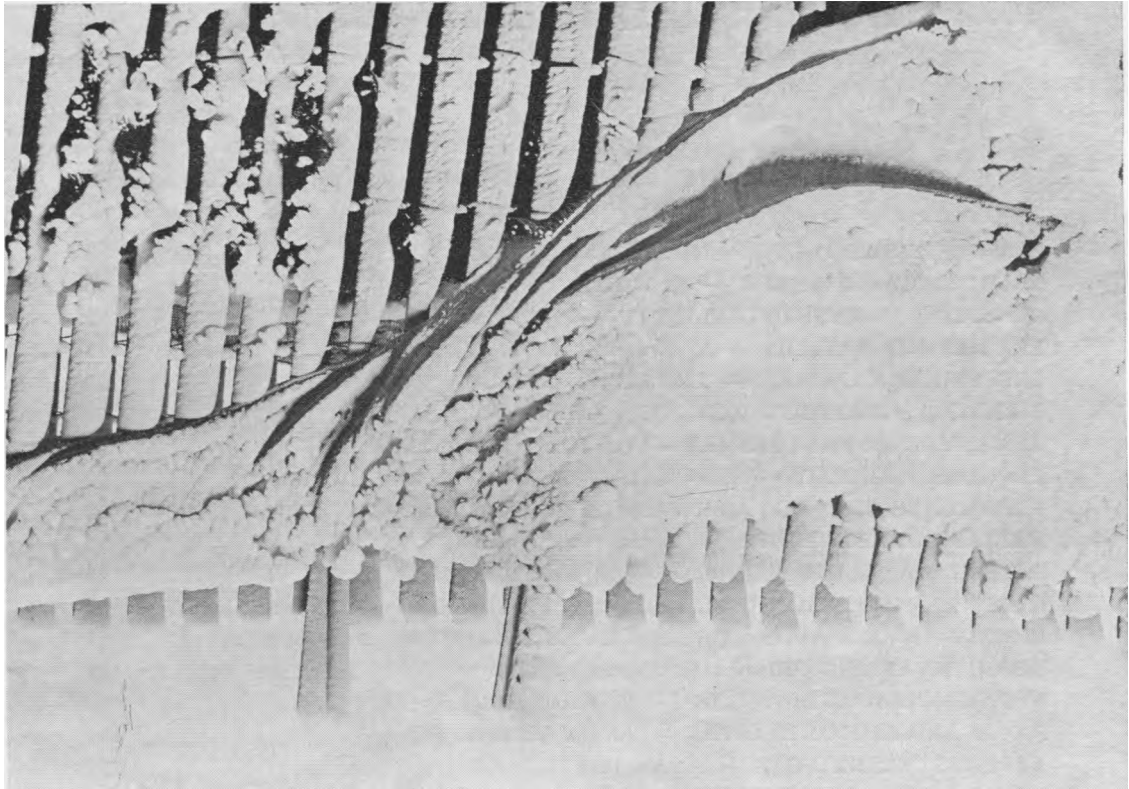
P.Jonikas

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" KONKURSAS

Šių metų konkurso tema: *Kaip tikėjimas prarandamas ir atrandamas*. Straipsnis turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių. Už geriausius rašinius skiriamos trys premijos: I — 100 dol. (mecenatai — Vincas ir Ona Kuliešiai), II — 75 dol. (mecenatė — Aldona Mažeikienė), III — 50 dol. (mecenatė — Stefanija Rudokienė). Straipsnis turi būti pasirašytas slapyvardžiu ir, įdėjus autoriaus tikrąją pavardę, adresą bei telefoną atskirame vokelyje, atsiųstas redakcijai iki 1973 m. vasario mėn. 1 dienos.

Jau sudaryta konkurso vertinimo komisija: Liuda Germanienė, Gailutė Valiulienė, Karolis Drunga, dr. Algis Norvilas ir kun. Leonas Zaremba, S.J.

Premijos bus įteiktos "Laiškų Lietuviams" metiniame parengime 1973 m. kovo mėn. 17 d. Jaunimo Centre. Meninėje dalyje bus dvi vienaveiksmės operos: "Sūnus palaidūnas" (C. A. Debussy) ir "Telefonas" (G. C. Menotti). Operose dainuoja: Praurimė Ragienė, Aušra Baronaitytė, dr. Algirdas Kriščiūnas ir Julius Savrimas. Akompanuoja Manigirdas Motekaitis.

1972 METŲ “LAIŠKŲ LIETUVIAMS” TURINYS

ĮVAIRUS STRAIPSNIAI

ŽMOGUS IEŠKO DIEVO — Juozas Vaišnys, S.J.....	3
TRIJŲ KARALIŲ MĮSLĖ — V. Kuprys	5
ĮSPŪDŽIAI IS VYSKUPU SINODO — P. Arrupe, S.J.....	9
EKUMENINIS SĄJŪDIS — A. Grauslys, E. Gerulis, I. Kairytė, P. Dilys ...	13
LZS VEIKLOS GAIRĖS — LZS centro valdyba	22
SIEKiant VIENINGOS VEIKLOS — Juozas Vaišnys, S.J.....	39
ASMENYBĖ IR PASAUKIMAS — Dr. Agota Šidlauskaitė	40
JACQUES MARITAIN —VIENUOLIS — Juozas Venckus, S.J.....	47
PERIODINĖS SPAUDOS GEROVĖS IR NEGEROVĖS — M. Stonys.....	48
KELIAS SURASTI DIEVĄ — Juozas Vaišnys, S.J.....	75
AŠ ESU KATALIKŲ KUNIGAS — J. Venckus, S.J.....	78
KRISTUS—KRIKŠČIONIŲ SUARTĖJIMO PAGRINDAS — Alfonsas Grauslys	80
BRUZDĖJIMAS ŠIAPUS —BRUZDĖJIMAS ANAPUS — A. Paškus	82
ROŽIŲ KVAPAS — Pranas Razminas	87
NEPAKEIČIAMAS DRAUGAS — B. Krištanavičius, S.J.....	89
PAVASARIŠKI KONTRASTAI — Juozas Vaišnys, S.J.....	111
NERIMAS BAŽNYČIOJE — A. Rubikas	112
LIETUVOS LAISVĖS ATEITIS — Dr. Jonas Grinius	115
NUO KAUNO IKI VOKIETIJOS — Br. Patras Kleinotas, S.J.....	119
DAIL. ANTANO PETRIKONIO JUBILIEJUS — V. K.....	122
SOCIALINĖS GEROVĖS KOVOTOJŲ AVANGARDAN — Juozas Prunskis . .	124
P. BALTUONIO DARBŲ PARODA — Redakcija	143
“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” METINĖ ŠVENTĖ — Redakcija	144
MOTINYSTĖ IR ASMENINĖ LAISVĖ — Danutė Bindokienė	147
PASAULIO SUKRIKŠČIONINIMAS — Vacys Kuprys	148
T. JONAS BRUZIKAS, S.J. — B. Krištanavičius, S.J.....	155
ALKOHOLIZMAS — LIGA — Dr. A. Garūnas	158
KAIP SKRIEJANTI DULKĖ — Halina Mošinskienė	164
MORALINĖ KARO VEIKSMŲ VERTĖ — Jonas Motiejūnas	168
TRIJŲ DAILININKŲ PARODA — Redakcija	180
TĖVO DIENA — Juozas Vaišnys, S.J.....	183
BARBARAS IR IŠTIKIMYBĖ — Dr. Grigas Valančius	184
MEDINIS KALNAS — O. Indriulytė	188
KRISTUS DIDMIESTYJE — Parengė Pr. Alšėnas	193
RASA ARBAITĖ — Redakcija	216
DARBAS IR POILSIS — Juozas Vaišnys, S.J.....	219
DAIL. VYTO REMEIKOS PALIKIMAS — Henrikas Nagys	220
ATLAIDUMAS — Bronius V. Krokys	222
DISKUTAVIMO MENAS — V. Kaulius	223
BIJAU VIRINIMO SMALOJE — J. Vaičieliūnas	225
JAUNIMO KONGRESUI PRAĖJUS — Juozas Vaišnys, S.J.....	255
TROJOS ARKLYS DIEVO MIESTE — A. Rubikas	256

ILGESIO GIMIMAS – Nijolė Jankutė	259
AR KLAUSYTI ĮSTATYMO, AR SAŽINĖS? – Juozas Vaišnys, S.J.....	260
PASAULĖZIŪRA DABARTINIAME PASAULYJE – Linas Sidrys	266
DAŽNIAU VARTOKIME “IR”, REČIAU “AR” – Juozas Vaišnys, S.J.....	291
NESUSIPRATIMAS DĖL PASAULIEČIŲ KUNIGYSTĖS – A. Rubikas	292
KATAKOMBŲ BAŽNYČIA LIETUVOJE – Matas Raišupis	296
JO LANGE ŠVIESELĖ JAU UŽGESO – Juozas Vaišnys, S.J.....	300
VALANČIAUS ŠVIESA UZ MARIŲ – Redakcija	323
VISUS KVIEČIAME PAMĖGINTI – Redakcija	324
DIEVAS LIUDIJA SAVO BUVIMĄ – Kun. dr. Jonas Gutauskas	327
VYTAUTAS MARIJOŠIUS – Stasys Yla	334
KRISTAUS IR BAŽNYČIOS GIMIMAS – Leonas Zaremba, S.J.....	363
KELIOS MINTYS MIGRANTO DIENOS PROGA – Vysk. V. Brizgys.....	364
ŽVILGSNIS Į MENĄ (IX) – Feliksas Jucevičius	365
KUNIGŲ IR PASAULIEČIŲ BENDRADARBIAVIMAS – Vytautas Kutkus . .	369
PALAIMINTASIS M. KOLBE – J. Venckus, S.J.....	374
VAISTININKO KLAIDA – Pr. Alšėnas	375
AVINĖLIS–TEISINGO SANTYKIAVIMO SU DIEVU SIMBOLIS V. Bagdanavičius, M.I.C.	376

ŠEIMA

Šeima–PIRMOJI KALBOS MOKYTOJA – Bronė Katiniene	23
KODĖL ŽMONOS PABĖGA? – J. J.....	25
MOTERS STIPRYBĖ – Li-La	94
PIRMOJI GIMTOJO ŽODŽIO MOKYTOJA – Antanė Kučinskaitė	129
AR GALI KŪDIKIS NEVERKTI? – Doc. A. Grabauskienė	204
KELIOS MINTYS IŠ KASDIENINĖS PEDAGOGIKOS – Julius Balšaitis	226
SVEIKATOS KLAUSIMAI – Paruošė J. V.....	227
MIŠRI ŠEIMA LIETUVIŠKOJE VISUOMENĖJE – Arturas Hermanas	269
SEKSUALINIS VAIKŲ ŠVIETIMAS – Stasys Yla	314
GYVENIMAS IR MIRTIS – J. J.....	316
ŠEIMOS VERTYBĖS – Gediminas Kijauskas, S.J.....	337
ŠIŲ DIENŲ VAIKŲ AUKLĖJIMO PROBLEMOS – Dr. A. Garūnas	339

JAUNIMAS

NEŽUDYKITE TALENTŲ! – Eglė Juodvalkytė	26
KAIP JAUNIMAS GALVOJA – A-lė G.....	27
KAIP GIMĖ “ATEITIS” IR ATEITININKAI – Povilas Dirkis	52
PRAEIVIO MALDOS – Antanas Saulaitis, S.J.....	102
SINGAPŪRO MINISTERIS APIE HIPIUS – S. Rajaratnam	131
JAUNIMO MINTYS APIE VASARIO 16-TOSIOS MINĖJIMĄ – Jaunimas . .	173
MINTYS, LAUKIANT JAUNIMO KONGRESO – Gabija Juozapavičiūtė	175
JAUNIMO KONGRESO VILTYS IR TIKSLAI – Dr. Algis Norvilas	197
SU DIEVU APIE JAUNESNIUOSIUS – Antanas Saulaitis, S.J.....	229
DIEVO SAŲOKA MANO GYVENIME – Ramunė Rūkštelytė	231
JAUNIMAS POLITINIAME AKLIGATVYJE – Jonas Šoliūnas	232
MODERNUS JAUNUOLIS – Vanda Frankienė-Vaitkevičienė	236
LIETUVIŲ TAUTOS KILMĖ – Jonas Puzinas	275

KAIP JAUNIMAS GALVOJO PRIEŠ 15 METŲ — Redakcija	278
AR JAUNIMAS SKAITO LIETUVIŠKĄ SPAUDĄ? — Rima Janulevičiūtė ir Rimantas Genčius	309
JAUNIMO ŽYGIS UZ TIKĖJIMO LAISVĘ — Onytė Kliorytė	311
KONGRESAI: VIENAS, DU... IR TRYS — Antans Saulaitis, S.J.....	344
MANO KELIAS Į SĄMONINGĄ LIETUVYBĘ — Algis Dunda	347
KAS YRA MENAS IR MENININKAS — Algis Glatkauskas	349
KONGRESAI: VIENAS, DU. .. IR TRYS — Antanas Saulaitis, S.J.....	344
KALBA—MUSŲ AUKA ANT SVETIMŲJŲ ALTORIAUS — Ramutė Plioplytė	383

NUOMONĖS

LIETUVYBĖS DOLERIS — A. Mironas	59
NAUJOSIOS LIETUVIŲ IMIGRACIJOS KELIU — Jonas Vaičiūnas	240
“DIDŽIŲJŲ KLAUSIMŲ” LABIRINTE — Dr. Gr. Valančius	350, 385

KNYGOS

KOSTO OSTRAUSKO “KVARTETAS” — Ilona Gražytė	65
NAUJOS KNYGOS — Redakcija	66
KIETAS KERNAVĖS SOSTAS.. . — Nijolė Jankutė	99
ŠIS TAS IŠ 1971 M. KNYGŲ LENTYNOS LIETUVOJE — Nijolė Jankutė ...	134
“VYSKUPO KATINAS”? O GAL “KARALIAUS GAIDYS”? — Nijolė Jankutė	245
SENOSIOS PASAKOS MODERNIAM VAIKUI — Danutė Bindokienė	246
PUTINO ATMINIMUI — A. Tyruolis	283
AMŽINASIS LIETUVIS — Dalia Kučėnienė	317
LAUŽAI IR KIBIRKŠTĖLĖS — A. Tyruolis	354

EILĖRAŠČIAI

CHARLES PEGUI	50, 332
NIJOLĖ JANKUTĖ	77
JULIJA ŠVABAITĖ-GYLIENĖ	123
ŽIVILĖ BILAIŠYTĖ	154
Sesuo O. Mikailaitė	196
LIŪNE SUTEMA	221
ZENTA TENISONAITĖ	265
MARIJA SAULAITYTĖ	313
NIJOLĖ JANKUTĖ	373
TĖVYNĖJE	30, 62, 97, 138, 176, 209, 249, 285, 319, 357, 388
KALBA	28, 57, 104, 136, 171, 207, 247, 281, 302, 355, 390
FILMAI	33, 67, 211
ATGARSIAI	69, 140, 213

“Laiškai Lietuviams” — Tėvų Jėzuitu leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaguoja Juozas Vaišnys, S.J. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Ill. 60636. Tel. 737-8400.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Nijolė Jankutė. ŠAMO EŽERO SEKLIAI. Liet. Knygos Klubo leidinys 1972 m. Viršelis ir iliustracijos Nijolės Palubinskienės. 138 psl., kaina 4 dol.

Anatolijus Kairys. SIDABRINĖ DIENA. Trijų veiksmų operetė. Išleido Lietuvių Meno Ansamblis Dainava. Viršeli piešė Jurgis Daugvila. Spausdino Morkūno spaustuvė 1972 m. Kieti viršeliai, 156 psl., kaina 4.50 dol.

Vytautas Alantas. AMŽINASIS LIETUVIS. II knyga. Romanas. Išleido Nida 1972 m. Kieti viršeliai, 414 psl., kaina 6 dol. (nariams — 4 dol.).

TĖVYNĖS SARGAS. 1972 m. nr. 1(32). Politikos ir socialinių mokslų žurnalas. Redaguoja Domas Jasaitis, 220 N. Seventh Ave., Mount Vernon, N.Y. 10550. Šis numeris yra skirtas a.a. prel. M. Krupavičiui paminėti.

NAUJOJI VILTIS. 1972 m. nr. 4. Politikos ir kultūros žurnalas. Redakcinė kolegija: dr. Jonas Balys (pirm.), Aleksas Laikūnas ir dr. Bronius Nemickas. Administracijos adresas: 7150 S. Spaulding Ave., Chicago, 111.60629.

LITUANUS, 1972, Vol. 18, No. 3. Šiame numeryje rašoma apie Simo Kudirkos tragedija.

DĖKOJAME “LAIŠKŲ LIETUVIAMS” RĖMĖJAMS

20 dol. aukojo — kun. P. Butkus (Australija).

15 dol. aukojo — dr. Vytautas Karoblis.

Po 10 dol.: P. Dirda, El. Praninskienė.

Po 5 dol.: V. Urbonas, prel. A. Bačkys, Eug. Lukošius, J. Skladaitis, A. Gylienė, J. Kijauskas, V. M. Vygantas, J. Sungaila, J. Mikalonis, St. Barzda, Alg. Grybauskas, O. Bakaitienė, A. Slavinskas, J. Jusys, J. Bičiūnienė, M. Kapačinskas, Br. A. Aras, J. Jakubonis, A. Dronsatavičius, L. Radvila, Br. Konauka, J. Balbatas, Ig. Labanauskas, M. Peteraitienė, Br. V. Žemaitis, J. Varaneckienė, Alg. Ostis, Vidm. Rapšys.

Po 3 dol.: El. Kaminskas, V. Mitkus, Vyt. Mažeika, Vyt. Kazlauskas, D. Varnaitis, J. Kizlauskas, El. Rukuižienė, M. Maskoliūnienė. Po 2 dol.: A. Ignaitis, B. Čyvienė, B. Vizbarienė, Z. Kalinauskas, G. Ješmantienė, El. Nemickienė, V. Kuzma, J. Gataveckas, J. Gėrimas, O. Martišauskas, St. Astrauskas, M. Jasaitis, M. Šimkus, Br. Simonaitienė, Pr. Jokūbaitis, A. Malėta, B. Lintakienė, Br. J. Jankauskas, M. Matuzas, A. Razutis, O. Kasparskis, A. Venckus, A. Stakauskienė.

Po 1 dol.: V. Rimkevičius, M. Švedienė, J. A. Raulinaitis, O. Valaitis, J. Adomaitis, St. Petkevičienė, M. Tarvydas, M. Stankus, A. Mantautas, A. Daugirdas, Aid. Jankauskaitė, Pr. Žibūnas, A. Kraučeliūnas, Z. J. Smilga, M. Motekaitis, R. Čepulis, Ig. Pakulis, A. Spačkauskas, J. Arvydas, N. Abromas, J. Miceika, A. Šembrotas, O. Dambrauskas, H. Satinskas, A. Šadauskas, Alf. Keličius, A. Jasčemskienė, A. Baniulis.